

DR. AUGUSTIN NEUMANN O. S. A.

MISTR JAN HUS

(Otisk z „Českého slovníku bohovědného“)

V PRAZE 1931

Nákladem „Dědictví Svatojanského“. - Tiskem V. Kotrby

CENA Kč 5.—

MISTR JAN HUS

Napsal

DR. AUGUSTIN NEUMANN O. S. A.

(Otisk z „Českého slovníku bohovědného“)

V PRAZE 1931

Nákladem „Dědictví Svatojanského“. - Tiskem V. Kotrby

Podle svého rodiště nazýván jest Hus plným jménem Jan z Husince. Dobu jeho narození lze pouze pravděpodobně klásti k roku 1369 nebo 1370. Ještě větší nesnáze jsou s místem jeho narození. Až do nedávna bylo rozšířeno téměř všeobecně mínění, že rodištěm jeho byl jihočeský Husinec u Prachatic. Poslední dobou byly v tom směru vysloveny vážné pochybnosti. Pramenem jejich jsou souvěké zprávy o *H*-ově osobnosti a záznamy pozdních pozorovatelů. *H.* sám o sobě se zmínil, že nižší školy navštěvoval v Praze, z čehož někteří (Vančura) dovozují, že vzhledem k jeho chudobě by tento fakt ukazoval spíše na Praze blízký Husinec u Klecan, nežli na Husinec u Prachatic. Jiný důležitý moment jest záznam v knize ordinací, kde při roku 1400 čteme jméno jáhna „Joh. Michaelis de Hussynecz“. Jelikož podle *H.* samého byl rok 1401 prvním rokem jeho kněžství, jest onen jáhen považován některými historiky za pozdějšího kazatele betlemského. Tento jáhen jest zaznamenán mezi svěcenci z arcijáhensví boleslavského, ačkoliv jihočeští kandidáti bývali zapisováni do arcidiaconátu bechyňského. Nesnáze této nelze vysvětliti domnělým pobytem v Boleslavsku, neboť *H.* byl tehdy zaneprázdněn pracemi na universitě. Omyl lze těžko připustiti, neboť *H.* byl tehdy již příliš známou osobností, takže písař onoho záznamu jistě věděl, odkud *H.* pocházel, a do kterého arcijáhensví měl jej zařaditi. Je sice pravda, že Husinec u Klecan patří do arcijáhensví pražského a nikoliv do boleslavského, leč věc tuto lze snadno vysvětliti. Jednalo se o samotu ležící na hranicích obou arcijáhensví, takže pisatel mohl velmi snadno ji položiti do

sousedního obvodu. Takový omyl se mohl stát pouze u malého místa, nikoliv však u vzkvétajícího jihočeského městečka. Z pozdních pamětníků přichází v úvahu Sylvius, opat kláštera ebrašského Nibling a Francouz Rocolles. Oba první se zmiňují o rodišti *H*-ově jako o vsi a nikoliv o městečku. Byť i první svědectví Sylviovo nebylo hodnověrné, přichází v úvahu programově pořízený jeho překlad Konáčův, jenž ponechává jeho výrok o vsi u Prahy, ač jiné omyly opravuje. Při nejmenším jest to důkazem, že literárně činný kališník ještě na počátku XVI. stol. o jihočeském rodišti *H*-ově ničeho nevěděl, a že tudíž lze nesnadno v té době předpokládati tradici jihočeskou o rodišti *H*-ově u Prachatic. Druhým svědkem jest ebrašský opat Nibling, mluvící rovněž o rodišti Husově jakožto vsi u Prahy. Jest dokázáno, že Nibling měl asi před sebou zápisy Dra Bartoloměje Froeweina, opata ebrašského, jenž se účastnil jednání koncilu kostnického. Třetím svědkem jest Francouz Rocolles, jenž v roce 1685 v knize nadepsané „Le redoutable aveugle“ mluví o rodišti Husově u Prahy. Jelikož Rocolles sotva znal Niblinga, jest možno, že zpráva klášterního annalisty ebrašského pronikla do literatury 16. a 17. století. Jest však také možno, že nejde o Niblinga, nýbrž o akta kostnického koncilu, jež mohla býti předlohou i jiným kronikářům. — Okolnost, že jde výlučně o cizince, kteří kladou rodiště *H*-ovo k Praze, dala vznik domněnce, že běží o údaje lidí, kteří znali Čechy jenom podle Prahy a proto rodiště *H*-ovo položili k ní. Domněnka tato padá svědectvím Prokopa, písaře novoměstského (kolem r. 1476) a záznamem brněnského augustiniána P. Jeronýma Haury (1704—50). Prokop mluví o vsi Husinci, jakožto rodišti *H*-ově. On jistě o věci dobře věděl, neboť *H*. byl jeho promotorem. Haura, ačkoliv byl rodákem jihočeským, z Týna nad Vltavou, přece napsal ve svých pamětech, že roku 1722 šel Husincem u Prahy, kde se narodil Hus, a obdivoval

se ohromné kamenné huse na návsi postavené. U dvou Čechů, kteří s oblibou se zabývali dějinami naší vlasti, jest to nade vší pochybnost do-

Jan Hus. (Podle starého dřevorytu.)

kladem, že shora uvedená svědectví cizinců mají asi svou určitou váhu. Nejnověji ve prospěch *H*-ova rodiště u Prahy svědčí lidový popěvek: „U Prahy je Husinec, v něm narodil se Hus vlastenec.“ Píseň

a k ní pojící se stejné lidové podání zachovalo se až po naše dny na Kralupsku. (Lid. Listy, 13. IV. 1930). Při nejmenším lze tedy říci, že spor o *H*-ovo rodiště není definitivně rozřešen. Prameny o rodišti *H*-ově: *Dvorský*, Zpráva o *H*-ově rodném domku v Husinci 1633. (Pam. X, 849). *Pekař*, K sporu o rodiště *H*-ovo. (ČCH, XXIX, 460—474). *Týž*: Jestě k sporu o rodiště *H*-ovo. (Tamže, XXX, 109—132). *Sedláček*, Příčinky k životopisu M. Jana Husi. (Tamže, str. 307—315). Novinářské polemiky: *Novotný* ve „Venkově“ 1923, 21. a 29. prosince (Zdání a pravda). *F. M. Bartoš* v „Českém slově“ 21., 22. a 30. prosince, 1923. Replika *Pekařova* proti *Novotnému* v „Národ. listech“ z 25. prosince, t. r. Anonymní *Jan Barták* v „Roli“ z 1. ledna 1924. *Chalupný* v Otavanu VIII., čís. 1—2. *Neumann*, Nový doklad o rodišti *H*-ově. (Hlídka, XLI, 387 n). *Týž*: Ke sporu o *H*-ovo rodiště. (Tamže, 424). *Týž*: Jestě jednou o *H*-ově rodišti. (Ibid. 492 n). — Pokud se původu *H*-ova týče, jest nesporno, že pocházel z rodiny chudé, neboť se mu bylo již od nižších studií navštěvoval nižší školy v Prachaticích, leč i v tomto ohledu nastává nesnáze. Nevíme totiž odnikud, že by tehdy určité nějaká škola tam byla, zprávy o tom nám dochované pocházejí až ze stol. XVI. a jsou velmi nespolehlivé. Nad to pak vlastní výroky *H*-ovy dávají tušiti, „že již nižší školy navštěvoval v Praze“. (*Novotný*, Hus, I., 7). — Po ukončení nižších studií dal se zapsati na pražskou universitu, na níž poslouchal svobodné umění a dosáhl roku 1393 hodnosti bakalářské. Potom studoval dále filosofii, účastňuje se i aktů universitních, až roku 1396 byl povýšen na Mistra. Jako takový přednášel na fakultě svobodných umění, o dvě léta později byl zvolen za examinátora bakalářů za český národ a roku 1399 fungoval po prvé jako promotor. Jest velmi pravděpodobno, že roku 1400 byl vysvěcen na jáhna a o rok později na kněze. Potom šel rychle k vrcholu své slávy kněžské

i akademické. V l. 1401—1402 byl děkanem fakulty. V *H*-ovo rektorství již nelze nyní věřit. *Ryšánek* (Listy filologické 1930) přesvědčivě vyvrací *H*-ův první rektorát r. 1402-3, neboť spočívá na chybné interpunkci notářského instrumentu, v němž slovo „rektor“ patří ke slovům „et predicator capelle dicte Bethlem“. Druhý rektorát v r. 1409-10 spočívá na podobné chybě a mimo to i odporuje souvěskému dokladu, podle něhož byl tehdy rektorem Jan Ondřej, řečený Sindel. Dokud nebude tato zpráva vyvrácena jinou, a to spolehlivější, potud nebude možno mluvit ani o druhém *H*-ově rektorátě. Opravdovost kněžského života a vlastenecký duch jej uvedly na nejproslulejší tehdy pražskou kazatelnu v kapli betlemské (1402). — Povázíme-li, jaký vliv měli tehdejší kazatelé na veřejné mínění, pak plně pochopíme důležitost kazatele v kapli betlemské, v níž shromažďoval se výkvět pražské společnosti. Touha po slově Božím vzbuzená již předchůdci *H*-ovými vzrůstala stále mocněji. Přes to je až dosud téměř nemožno zjistiti, zdali podléhal *H*. vlivu svých předchůdců a do jaké míry. Rozhodně pak nelze souhlasiti s míněním *Novotného*, podle něhož „činnost těch, kdo do nedávna činnost kazatelů téměř sami vedli, totiž mnichů, zvl. žebravých, již nevyhovuje“, proto prý pražské publikum „hledá něco nového, hlubšího, ... běží o kázání směru pokrokového, jak toho nejvýmluvnějším důkazem jest založení kaple Betlemské. r. 1391“. (Hus, I., 44). — Jest známo, že střediskem reformních snah (a řekněme i pokrokových) bylo v době bezprostředně před *H*-em předcházející bratrstvo „Obruc“. Toto bylo založeno roku 1382, a to v klášteře na Zderaze. Tam působil vynikající kazatel Johlín, který kolem sebe soustředoval muže toužící po nápravě života církevního. Poněvadž pak Johlín svou postilu dokončil až roku 1404, jest to neklamným důkazem, že ještě v době, kdy *H*. již byl v betlemské kapli, byl Johlín obklopen, jak sám

praví, „amicis spiritualibus, sacrarum literarum fervore flagrantibus“. Jelikož kaple betlemská byla založena r. 1381 a Jöhlin, čili zderazský klášter, dlouho potom kolem sebe sdružoval muže pro reformu nadšené, jest to nezvratným důkazem, že kláštery se ve svém kazatelsko-reformním poslání nepřežily, a že z této příčiny k založení betlemské kaple nedošlo. Ba, právě naopak, zdá se nám, jako by *H.* navazoval na půdu zkyplenou Jöhlinem zderazským, neboť právě na počátku své kazatelské činnosti (1403) žádá on za potvrzení dotace kaple Božího Těla darované českému národu tím bratrstvem Obruče, které vzniklo a mohutnělo v ústraní kláštera zderazského. — Půda tedy byla pro *H.* připravena. Souvisela-li však jeho činnost reformní s dobou předchozí po stránce intelektuální, to se ještě nepodařilo žádnému historikovi přesně zjistiti. Podle výsledků badání Sedlákových (Ještě jednou: Učil Hus remanenci? ST, II., 169) „ve skutečnosti historický *H.* nenavazuje vědomě na dílo t. zv. předchůdců, jako navazuje Vojtěch Raňkův a Janov na dílo Milíčovo nebo Jakoubek na dílo Janovovo, nýbrž Stanislavem ze Znojma jest veden na Viklefa, Viklef pak mu „otevřel oči“, učí jej „rozuměti Písmu“, dává mu myšlenky, jež potom *H.* zpracovává i slovy Viklefovými, nikoliv mechanicky, nýbrž účelně a většinou obratně“. Historický *H.* byl na Viklefovi závislý napřed myšlenkově, potom teprve literárně, a více myšlenkově než literárně. Vždyť i potom, když bylo hnutí schismatem uvedeno v příčinnou souvislost s Matějem z Janova, *H.* přidružuje se výlučně Viklefa.“ — Přicházíme takto k duchovnímu vývoji *H.*-ově, bez něhož nelze jeho kazatelské a reformní činnosti rozuměti. Pro počátky *H.*-ovy, až dosud tak málo známé, padá na váhu prostředí, v němž se pohyboval. Víme téměř určitě, že studoval u Stanislava ze Znojma, jako že i Jakoubek byl jeho spolužákem. Již jako mladý Mistr opsal sobě čtyři filosofické traktáty Viklefovy, což svědčí za-

jisté o určitém zájmu, jež projevoval *H.* o Viklefa. Vskutku také lze pozorovati od samého počátku *H.*-ovy činnosti universalitní, kterak *H.* holduje výstřednímu realismu Viklefovu. Přes to *H.* nevybočoval nikterak přísně z mezi pravověrnosti, jak první doklady o jeho kazatelské činnosti do svědčují. Fakt onen jest tím příznačnější, povážíme-li, že *H.* již tehdy znal i theologické spisy Viklefovy, ba dokonce, že použil již dokonce i jeho nedělní postily. Zde působily na *H.*-a události vnější, vyvolané sporem mezi nominalisty a realisty. Tito měli v čele Stanislava ze Znojma se Štěpánem z Pálče, oni pak mladého Mistra německého Jana Hübnera. Odpůrcové výstředního realismu Viklefova poukazovali naň jako na učení kacířské, a Hübner za těch okolností sestavil 45 bludných článků Viklefových a předložil je pražské kapitole k dobrozdání. Ta nikterak nerozhodla ve prospěch Hübnerův, nýbrž naopak, ještě ustoupila. Věc tato jest důležitá v dvojím ohledu: 1. Vysvitá z ní, že podnětem k boji byl filosofický systém Viklefov se svými neblahými důsledky na poli dogmatickém, a nikoliv národnostní nenávisť k opravnému hnutí, protože se spojovalo s národním životem českým. Vždyť ani mezi Němci nescházelo lidí, horlících po reformě církve! 2. Není pravda, že by již tehdy v české hierarchii byli odpůrcové snah opravných, neboť pražská kapitola, bytší požádána o dobrozdání, nepřispěchala ochotně Hübnerovi na pomoc, nýbrž právě naopak ustoupila. Ba, kapitola neučinila tak ani tehdy, když Hübner ji předložil články po druhé, nýbrž předala věc k rozhodnutí universitě. Tak se stalo, že po tuhém boji mezi českými a německými Mistry došlo k zápořadí učení Viklefova. Podle Sedláka „český národ na universitě stojí tu sjednocen proti třem národům německým při Viklefovi v otázkách filosofických i theologických, a národní myšlenka jest z hlavních opor, že se nauky Viklefovy přes zákaz udržují a šíří dále.“ (Hus, 94). Do těchto

sporů vtažen byl i Hus, jenž v nich stál věrně po boku svého učitele Stanislava ze Znojma. O *H-ově* účasti na boji o 45 článků nemáme přesných zpráv, leč můžeme se o jeho nazírání dovědět ze slov, jež tehdy pronesl, když Mikuláš z Litomyšle vytkal rektoru Harasserovi falšování článků. *H.* pravil: „Takovi padělatelé knih měli by spíše býti upáleni, než byli upáleni tihle“, mysle na dva kupce, kteří falšovali šafrán. Zatím nastoupením arcibiskupa Zbyňka z Hasenburka došlo pole *H-ovy* opravné činnosti nového rozšíření. Učinil jej nový metropolita svým rádcem a zároveň i synodálním kazatelem. Náklonnost jeho k *H-ovi* a českým Mistrům vůbec jest opětým důkazem, že česká hierarchie jich nikdy nenáviděla pro jejich reformní snahy. Nelze však rozhodně souhlasiti s názorem, podle něhož by si býval Zbyněk vzal *H-a* na pomoc pro svou neznalost theologie (Novotný, Ottův slovník, 904). Jak nejnověji dokázáno (Stejskal, Arcibiskup Zbyněk Žajic z Hasenburka, ČKD, 1913, 210), nebyl Zbyněk žádným nevzdělcem a autor (Kraus, Husitství v literatuře, I, 6), stojící mimo půdu katolickou, nazval veršovačku mluvící o jeho ngramotnosti drzým vtípem. — Při počátcích Zbyňkových provozoval *H.* svůj vliv hlavně při reformních člancích synodálních, zvláště pak při potírání falešných zázraků vilsnackých. Synodou červnovou r. 1405 konanou zakázáno bylo putovati do Vilsnaku. *H.* nad to napsal (1405) ještě prostonárodní pojednání o témže předmětu pod titulem „De sanguine Christi“, jenž je vlastně pouhým předávkem k odpovědi na kvestii Stanislavovu, nadepsanou: „Utrum Christus omnem sanguinem, qui de corpore suo effluxit, in eodem corpore hora resurrectionis glorificavit“. — V téže době (25. čna 1405) vydal Innocenc VII. bullu, již napomenul Zbyňka k vyplenění bludů Viklefových. V bulle oné nikterak nelze spatřovati úsilí znemožňující správné snahy *H-ovy*, k čemuž za zámluku měla sloužiti jeho záliba ve spisech Viklefových (Ottův slovník,

904-905). Nejednalof se v oné bulle o *H-a*, nýbrž o Stanislava, jehož remanenční traktát způsobil v Praze veliký rozruch. Za druhé nezakročili u papeže žádní preláti, nýbrž němečtí mistři pražské university. Tím také se nám jeví předmět zakročení ve světle poněkud jiném, nežli ve znamení potírání reformních snah *H-ových*. Jednalof se o dogmatické bludy z filosofického systému Viklefova plynoucí, nikoli o nápravu mravů duchovenstva. Věc týkala se vlastně pouze Stanislava ze Znojma, jemuž arcibiskup vyšel tak daleko vstříc, že přijal jeho odvolání docela soukromě, v jeho bytě. Věřícím veřejně naporučil zvláštním dekretem, aby věřili, že po konsekraci nezůstává ve Svátosti ani chleba, ani vína, což ještě jednou opětoval na synodě v červnu konané. Hus, jenž v té době byl kursoristou na fakultě bohoslovecké, t. j., jako bakalář vykládal Pismo sv., zůstal sice konfliktu Stanislavova vzdálen, leč na půdě orthodoxní proto nestál. Přivedlaf jej exegese ke studia Viklefova spisu „De veritate sacrae Scripturae“, jenž učinil z něho materiálního bludaře. Důkazem toho jsou dvě kvestie, první zvaná: „Utrum supremus rector universi secundum optimas leges possibiles regulat universum“ a druhá nadepsaná: „Utrum Moyses legislator fuit sacerdos“. Hus v nich tvrdil zcela podle Viklefa, že církev sv. jsou predestinovaní, jejichž hlavou jest Kristus. V důsledku toho pak odlišuje od církve předzřízených církev římskou, čině z toho následující praktické závěry: Církev římská vedená papežem a kardinály, může se myliti, pročez má se jí věřiti pouze potud, pokud se její nauka shoduje s Pismem sv. Zavrhnuv takto církevní tradici, zavrhnul potom i církevní ústavu, podřídív jí rovněž Bibli, jakožto nejvyšší normě. Dalším průlomem do celého tehdejšího zřízení církevního byly důsledky vyvozené z povinnosti následovati Krista, jakožto hlavu církve. Měl totiž býti následován v chudobě, z čehož plynulo sekularisování církevního jmění. Reformu měla provésti

moc světská. Jiným takovým dokladem (rovněž z roku 1405) jest kázání „Diliges“, přednesené na synodě svatolukášské, v němž *H.* používá Viklefových spisů „De ecclesia“ a „Dialogus“. Není proto divu, že *H.-ův* názor o církvi jest již úplně viklefský. Rozlišuje totiž trojí církev: hmotnou, částečnou (kterou jest i církev římská), a obecnou. Tuto pak prohlašuje za souhrn všech předzřízených. V této církvi opět rozeznává tři skupiny: Bojující, trpící a vítěznou. Vymezení první jest důležité po stránce sociální, neboť *H.* do ní počítá: Dělný lid, pány a kněžstvo. Tomuto svému smýšlení dal na venek projev kázáním v Betlémě, na kterém přečetl (5. října 1406) falšovaný dekret kancléře oxfordské university o pravověrnosti Viklefově. — *H.-ovo* smýšlení bylo dobře známo, pročť nelze se nikterak diviti, že proti němu povstali obráncové pravověrného učení zrovna tak, jako před tím proti Stanislavovi. S počátku nemluvalo se přímo o něm, nýbrž pouze o viklefství a hlavně o remanenci. K arcibiskupovi psal o šíření remanence v Čechách Ondřej z Brodu, němečtí Mistři upozornili na touže věc papeže Řehoře XII. Nelze proto tvrditi, že by podnět k potírání českého viklefství vyšel zvenčí, t. j. od sv. Stolice (Ottův slovník 905), nýbrž z Čech samých. Důsledkem toho pak jest, že nestálo všechno za *H.-em*, jak pisatel Ottova slovníku tvrdí. Zbyněk nařídil po udání Ondřejově vyšetřování proti celé řadě osob, mezi nimi i Mistra Matěje z Knína, jenž po jistém váhání odvolal remanenci. Václav IV. z nelibosti nad špatnou pověstí Čech v cizině svolal na 20. května 1408 schůzi národa českého k Černé rúži v Praze, kdež došlo k povšechnému, však pouze ledabylému odsouzení nauky Viklefovy. V prohlášení se zavrhovaly články „evangelického Mistra“, však pouze „ve smyslech jich kacířských, bludných a pohoršlivých“. To znamená, že pražští viklefisté považovali učení Viklefovo za správné, je-li správně vykládáno, čili jinak: vykládá-li je někdo chybně, pak jest ovšem falešné. Samo sebou se rozumí, že

arcibiskup se takovým odsouzením spokojiti nemohl, obnovil proto na synodě svatovítské výnos z roku 1406 s podotknutím, že dá trestati jako kacíře každého, kdož by se jeho nařízení protivil. Za těch okolností došlo k procesu s knězem Abrahamem, jenž nám dává tušiti nového činitele v tehdejší náboženské hnutí českém, totiž valdenství. Hlavním jeho šířitelem byl v Praze Mikuláš z Drážďan (viz Sedlák, Mikuláš z Drážďan, Otisk z Hlídky 1914, str. 52-53). — Postavení, jaké Hus v té době zaujímal, jest naznačeno disputací francouzského Mistra Jakuba z Noviona, jenž jako posel krále francouzského rozmouval v Praze při hostině s Mistry o jmění církevním. (Vydal Sedlák: Jacobi de Noviano, Mgr. Parisiensis, Disputatio cum Hussitis, jako I. svazek sbírky: Tractatus causam Mgr. J. Hus e parte catholica illustrantes, Brno, 1914). Traktát v nadpise velmi výmluvně praví, že Jakub byl pozván *H.-em* a jinými Viklefisty, což znamená, že roku 1408 byl *H.* již hlavou viklefského hnutí. V tom lze spatřovati nové období v jeho činnosti. Po odvolání Stanislavově (1406) stal se *H.* hlavou českého viklefství. Na venek se to jeví roztržkou jeho se Zbyňkem a spojením s Jakoubkem ze Stříbra, Mikulášem z Drážďan, Jeronýmem pražským, Janem z Jesenic, všeměs to vyslovenými odpůrci učení církevního. — O konfliktu *H.-ově* s arcibiskupem bývá nesprávně souzeno. Prý „dokud běželo o subtilní otázky theologické, jimž arcibiskup nerozuměl, nedal se od *H.-a* odvrátiti. Bylo třeba ukázati mu *H.-a* jako ohrožovatele vlastních zájmů arcibiskupových, po případě jako neposlušného, který přes zákaz synodální nepřestává kázati proti kněžstvu.“ (Ottův slovník, 905). Poukázali jsme již nahoře, že Zbyněk nebyl tak nevzdělaným, aby theologickým otázkám nerozuměl. Za druhé jsme ukázali, že arcibiskup zakročil proti Viklefistům na upozornění o šíření remanentismu po Čechách učiněné Ondřejem z Brodu. To znamená, že *H.* v té době již

neměl na něho po stránce dogmatické takového vlivu, jako před tím. Zde přichází v úvahu poměr *H-ův* k nauce o remanenci. — O tuto velmi delikátní otázku sveden byl svého času boj mezi Sedlákem a Novotným. (Sedlák: Učil *H.* remanenci? Studie a texty, I., 450 n. Týž: Ještě jednou: Učil Hus remanenci? Tamže, II., 165 n. Novotný: Kritika I. ročníku Studií a textů, ČMM, 1914, 429-447. Týž: Na obranu, u. d. 1915, 398—412). *H-ovo* učení o remanenci bylo předně do-
svědčeno Protivou, Brodem a Peklem. Novotný sice odmítnul tento poukaz, poněvadž prý oni žalobcové nebyli bezúhonného charakteru, a tudíž ani jejich obvinění nemusela být pravdiva. Zapomněl však, že při Ondřeji z Brodu běží o doklad, jenž nezávisel na jeho mravní bezúhonnosti, nýbrž o výrok samotného *H-a*, a to o výrok velmi kompromitující. Podle žaloby Brodovy stěžovali si venkovští kněží na *H-a*, že na kázání šířil názor o remanenci. Hus prý na to pravil: „Rád bych věděl, co se tam láme, nezůstává-li chléb.“ K této žalobě Brodové napsal *H.* vlastnoručně: „Ba sám mistr hlubokých smyslů to by rád věděl.“ Touto poznámkou *H.* usvědčil sebe sama ze sklonu k remanenčnímu bludu. Dalším důležitým dokladem jest *H-ův* traktát „Impugnantibus“, sepsaný roku 1408. Pojednáváje o Eucharistii, opírá se *H.* o názor Viklefův a cituje zároveň i Berengariův výrok, svědčící pro remanenci. Jelikož ale se *H.* nevy-slovil zcela jasně, napsal podobný traktát i Jakoubek. V něm bylo vše jasně řečeno, co *H-ův* spis dával pouze tušiti. Správnost tohoto mínění jest dotvrzena i nedůsledností *H-ovou*, jenž tehdy velmi rád citoval Pseudo-Chrysostoma o neohroženém hlásání slova Božího. Byl-li v nazírání na Eucharistii skutečně pravověrným, pak jest velice nápadno, proč právě v tomto ohledu nemluvil otevřeně, a proč nepotíral remanenční bludu s takovou právě otevřeností a silou, s jakou bojoval proti pokleslému duchovenstvu? Vrcholem *H-ova*

remanentismu byl rok 1410. Tehdy pronesl kázání na Zelený čtvrtek, v němž lidu pověděl, kterak má věřiti o svátosti oltární, čili jinak řečeno, jak tedy nahlížel na onu věc *H.* sám. Z obsahu vysvitá, že *H-ův* názor nebyl katolicky pravověrným. — Oprávněnost uvedených právě dokladů Sedlákových (ST, II., 171-175) potvrdil nepřímě Krofta v re-censi Novotného Husa (ČČH, 1920, 196), řka: „I jinde Novotný vyjadřuje se tak, jako by připouštěl, že Hus vlastně v duši byl nakloněn remanenci nebo aspoň nebyl proti ní . . . a přiznává, že *H-ovi*, ač vždy vyznával pravověrnou teorii transsubstanciační, mohlo býti vytýkáno, že blud-ného učení Vyclifova o svátosti oltární výslovně neodsoudil, přiznává také, že *H.* ve sporu o remanenci projevoval podivuhodnou nerozhodnost.“ — Za takových okolností dobře chápeme změnu, jež nastala i v poměru arcibiskupově ku kazatelskému úřadu *H-ovu*. Kazatelna kaple betlemské stala se za takových okolností podezřelou, pročž zakladatel, kupec Kříž, obrátil se počátkem roku 1408 na Řehoře XII. se žádostí o stvrzení fundace. Ten však svěřil celou záležitost z opatrnosti Zbyňkovi, jenž potvrzení odmítnul. Za nedlouho na synodě svatovítské zakázal arcibiskup pohoršlivá kázání proti duchovenstvu. Hrot směřoval proti *H-ovi*, a to proto, poněvadž řeči jeho, nesoucí se všeobecně, poškozovaly celé kněžstvo, takže i kněží dobří byli považováni za špatné. Zakročení arcibiskupovo bylo v onom ohledu zcela správné, neboť, nechť-li r. 1441 dovoliti — husitský — arcibiskup Jan Rokycana kázati o poklescích husitského kněžstva, aby tím nebylo uváděno v ne-vážnost, a věřící aby nebyli pohoršováni (Ne-jedlý, Prameny k synodám strany pražské a tá-borské, 37), pak zajisté měl právo něco podob-ného učiniti i katolický arcibiskup. Tím spíše, že Hus vedl pohoršlivá, protikněžská kázání před forem laickým, kdežto při Rokycanovi se jednalo o kompetentní shromáždění synodální. Zbyňkova

zápověď byla oprávněna i proto, že *H.* ve svých útocích brojil proti simonii, zapomínaje na to, že staré dávky představají, a místo nich že nastupují štolové poplatky. Proto nečinil rozdílu mezi poplatkem za úkon duchovní a za úkon sám při něm činěný. Tyto věci, t. j. veřejné ostouzení duchovenstva generalisujícími útoky na svatokupectví, mnohoobročnictví, byly podány ve formě žaloby k arcibiskupovi. Patrně, že se v nich jednalo o čest kleru, a nikoliv o hrot proti *H.-ovi*. Leč, kromě toho měla první tato stížnost i podklad věroučný, řkouc na obhajobu *H.-em* nařknutého Všeruba, že on aspoň neučil žádným bludům. Hus naproti tomu pravil, že by chtěl býti tam, kde jest duše Viklefova, jenž přece hlásal blud remanence. Nelze tudíž tvrditi, že by podnětem k první žalobě na *H.-a* bývalo pouze jeho kázání proti duchovenstvu. — K další roztržce *H.-ově* s církví, jež až dosud se pohybovala v mezích věroučně-reformních, přistoupil konflikt církevně-politický. Václav IV. se totiž přiklonil k tehdejšímu směru francouzské politiky, k politice to neutrality vůči oběma tehdejšími papežům. Proto se zasadil, aby v Čechách vypovězena byla poslušnost hlavně Řehoři XII., jenž stál na straně Václavova soupeře Ruprechta falckého. Tomu se však opřel arcibiskup Zbyněk, uznávající Řehoře za legitimního. Tak došlo ku spojení Václava s *H.-em*. Hus byl již od rozporu se Zbyňkem hledal pomoc u krále, pročez se ochotně připojil s Mistry k Václavovi v jeho požadavcích ohledně neutrality. Aby mohl král svého cíle tím snadněji dosáhnouti, dal českému národu na pražské universitě (většinou viklefisty zastoupenému) tři hlasy, kdežto ostatní tři národové dostali dohromady jeden. Stalo se tak dne 18. ledna 1409 dekretem kutnohorským. — Následky tohoto konfliktu pro *H.-a* byly, že jej v postě 1409 arcibiskup vyobcoval. Jest možno, že klatba vyšla od Řehoře XII. nebo jím byla alespoň schválena. *H.* na ni reagoval v kázání útokem na duchovní vrch-

ností, a výrokem, že hlavní jest, považuje-li jej Bůh za spravedlivého, na svědectví lidí mu nezáleží. Důsledkem církevní censury bylo, že *H.* přenesl celou svou činnost na fakultu svobodných umění, kde se mohl nerušeně pohybovati. Když pak se stal v říjnu téhož léta (1409) rektorem, ocitla se takto universita úplně v rukou viklefských. Nauka oxfordského reformátora mohla se na ní nerušeně šířiti. — Pro další rozvoj učení „evangelického Mistra“ měly značný význam události v létě roku 1409 se zběhnoucí. V červnu sesadilo pisanské koncilium Řehoře XIII. i Benedikta XIII. Tím nastala velmi nemilá situace pro arcibiskupa, neboť jeho klatba proti *H.-ovi* jevila se na venek jako nespravedlivá, *H.-ovým* kázáním proti papeži dostalo se naproti tomu zadostučinění. Přes to Zbyněk zůstal v obedienci Řehořově, ba dokonce i vyhlásil nad Prahou interdict. Hus i s Václavem se ovšem přidali k nově zvolenému Alexandrovi V. Král současně se obrátil proti arcibiskupovi s takovým důrazem, že Zbyněk byl nucen prchnouti na svůj hrad Roudnici. V Praze došlo při tom k pronásledování duchovenstva, s nímž *H.* netoliko souhlasil, nýbrž dokonce k němu i vybízel. Z kázání jeho na sv. Trojici drženého vysvítá, že se řídil úplně podle Viklefových názorů o provádění reformy církve. Podle nich měla knížata provést všechny opravy a započítí při tom od kněží. Tak došlo po prvé k vypuzení katolických kněží od obročí a k dosazení viklefstů na jejich místo. Události takové měly dvojí následek: Předně, že Zbyněk přistoupil z ohledu na kněžstvo k poslušnosti Alexandrovi, a za druhé, že došlo k novým žalobám na *H.-a*. Podal je proti němu farář na Poříčí Mistr Jan Protiva. Žaloby se vztahovaly více na věci povahy disciplinární, totiž na popudlivá kázání proti duchovenstvu, jakož i na výroky *H.-ovy* o klatbě, leč přidech jejich byl i poněkud dogmatický. Protiva si totiž stěžoval na výroky *H.-ovy* o Viklefovi, jež dávaly tušiti Mistrovy sympatie k anglickému

bludařovi. Hus dostavil se k inkvizitorovi Maříkovi a dal patrně uspokojující odpovědi. Žaloby ony mají ten význam, že Zbyněk jich asi použil k žalobě na H-a. — Došlo k ní při obraně Zbyňkově proti piklům, jež proti němu podnikli pražští viklefiště u dvora papežského. Odporu arcibiskupova k obedienci Alexandra V. zneužili k obžalování jeho u papeže, jež přednesl Mistr Marek z Hradce. Obvinil metropolitu z nespravedlivého zacházení, ba dokonce i z kacířství, poněvadž prý arcibiskup nařizoval hlásati bludy o svátosti oltářní. Papež proto svěřil věc k vyšetření auditorovi Jindřichovi Krumhartovi z Westerholze, jenž měl i pohnati Zbyňka ke kurii. Půhon přišel do Prahy počátkem prosince 1409 a stal se podnětem energické obrany Zbyňkovy. Ten poslal ihned do Říma Jaroslava, biskupa sarepského a Jakše Jinocha, by jeho jménem papeže upozornili, že arcibiskup jednal zcela správně, neboť neučil on bludům o svátosti oltářní, nýbrž strana H-ova, jež jest horlivou šířitelkou bludů Viklefových vůbec. Kromě toho ještě poukázali na zneužívání moci světské proti církvi. Žaloby ty nebyly nijak přehnané, neboť kázání H-ova z roku 1409 dokazují zcela zjevně, že byl v ohledu věroučném úplně na scestí. Hlásal v nich, že církev jsou předurčení, hlavou její že jest pouze Kristus, z čehož vysvitá, že popíral viditelnost církve i primát biskupa římského v ní. Potíral víru v odpustky, brojil proti poslušnosti vůči vrchnostem duchovním i proti jejich trestním opatřením. Nedivno tudíž, že papež po zprávě Zbyňkova poselstva odňal pravomoc Krumhartovi danou a že právě naopak nařídil arcibiskupovi, aby sestavil šestičlennou komisi za účelem prozkoumání spisů Viklefových. Nejdůležitějším bodem buly byl zákaz kázání v místech soukromých. Myslelo se jím na betlémskou kapli, jakožto středisko viklefské agitace. Nedivno proto, že bula způsobila ve veřejnosti pochopitelný rozruch. — H. přes uvedenou záповěď kázal dále, popuzuje

dokonce lid proti vrchnosti církevní. Chtěje se učiniti zcela nevinným, snažil se převést původ celé záležitosti na pole disciplíny církevní, řka, že záповěď byla vydána pro brojení proti zlořádům v duchovenstvu. Prozradil však ve svých projevech i pravou příčinu konfliktu, neboť H. popuzoval své posluchače i proti těm, kdož se stavili proti Viklefovi. Arcibiskup na H-ovo brojení nebral žádného zřetele, sestaviv šestičlennou komisi k prozkoumání spisů „evangelického“ Mistra. Nedá se říci, že osoby v ní zasedající již samy o sobě zaručovaly odsouzení spisů, jak soudí Novotný (Hus, I, 400). Vždyť osoba augustiniána Heřmana, upřímného to stoupence reformy církevní, jest nevývratným důkazem, že jejím účelem nebylo nikdy potírati opravnou stránku celého hnutí H-em vyvolaného, nýbrž chrániti neporušenost učení Kristova před bludy Viklefovými. (Neumann, Augustiniána Heřmana, Lektura na Apokalypsu, Hlídka, 1925, str. 250). Proto také se komise obracela k dogmatické stránce spisův oněch, odsoudivši 18 z nich jako kacířské, což arcibiskup stvrdil na synodě svatovítské (16. čvna), zakázav ony spisy a odsoudiv je ke spálení. Proti tomu se postavila fakulta svobodných umění prohlášením dne 21. června vydaným. Tím chtěli viklefiště působiti na veřejnost. Mimo to se obrátili i na Václava, by hleděl zdržeti Zbyňka od provedení dekretu. Král tak učinil, žádaje arcibiskupa, by posečkal do příchodu markrabě Jošta, jenž jako muž nad jiné vzdělaný může dáti o spisech Viklefových rozhodující dobrozdání. Jelikož však Jošt nepřicházel, dal Zbyněk (16. čvce) spáliti knihy na nádvoří arcibiskupském. — Hus podal dne 25. června (1410) k Janovi XXIII. obsáhlé odvolání, jež tentokráte podepsal p. Zdislav ze Zvířetic s několika bakaláři a studenty. Hus v něm vypsal průběh celé rozepře, obraceje se proti bule Alexandrově i prováděcím nařízením Zbyňkovým, opatrně hájí knihy Viklefovy a dožaduje se

svobodného kázání v kapli betlémské. Arcibiskup z obavy, že apelace má za účel oddáliti provedení buly, dal knihy Viklefovy bez ohledu na *H*-ovu apelaci (po vydání buly již beztoho nepřipustnou) spáliti a vyhlásiti na odpůrce klatbu (18. července). Při vyhlásování klatby došlo v pražských kostelích k výtržnostem, čemuž nelze nikterak se diviti, uvážíme-li, že *H*. při té příležitosti popuzoval s kazatelny posluchačstvo proti církevním vrchnostem. Kromě toho našlo vyhlášení censur i ohlas na universitě, kde odbýván ve dnech 27.—31. čvce a 6. srpna t. zv. první viklefský turnaj. Význam těchto disputací záleží pouze v tom, že se jimi postavila universita okázale na stranu *H*-ovu, jakož i že se touto demonstrací ještě více prohloubila propast mezi *H*-em a Zbyňkem zející. — Co se odehrávaly tyto bouřlivé události v Praze, byla projednávána v Bologni *H*-ova apelace. Jan XXIII. vyžádal si dobrozdání o spisech Viklefových od profesorů bolognských, oxfordských a pařížských, svěřiv při samotnou Odovu z Kolonny. Jelikož dobrozdání profesorů (počátkem srpna dané) nebylo Viklefovi ve všem nepřiznivo, kynula *H*-ovi jakási naděje na úspěch. Zatím však došlo do Bologne vysvětlení Zbyňkovo k *H*-ově apelaci, v němž arcibiskup jednoduše ukázal, že prováděl pouze nařízení Alexandra V., podotýkaje, jak se Hus k tomu choval. Situace se takto rázem změnila, neboť Jan XXIII. na to vyhověl žádosti Zbyňkově, aby směl v procesu proti *H*-ovi dále pokračovati a nad to ještě jej osobně citoval k soudu. — Hus obrátil se o pomoc k moci světské. Skutečně také dosáhl, že oba královští manželé i mnoho panstva žádali papeže a sbor kardinálský o pomoc, leč většina suplik došla pozdě. Nařídil již 28. srpna Oddo z Kolonny (pozdější papež Martin V.) Zbyňkovi, aby v šetření proti *H*-ovi pokračoval a zároveň ho i osobně citoval. Hus spoléhal se asi na oporu ramene světského, jakož i na dobré pořízení svých zástupců, kteří při osobní citaci neměli ovšem nikoho co zastupovati.

Těmi byli: Jan z Jesenic, Mikuláš ze Stojčína a Marek z Hradce. Krále zastupovali Jan Náz a Mistr Jan z Reinsteinu, řečený Kardinál. Cestu ke dvoru papežskému jim razily opětovně přímluvné listy Václava IV. i Zofie, jakož i panstva českého, leč s úspěchem nevalným. Uváděl-li Hus na omluvu svého nedostavení ke Kurii přílišnou vzdálenost a nebezpečí cest, pak zřejmě nemohli na dvoře papežském míti k podobným důvodům ohledu, když pro *H*-ovy zástupce byly cesty stejně nebezpečné a daleké, a přesto přese všechno se mohli oni ke Kurii dostaviti. Nedivno tedy, že Kolonna jejich obhajob jednoduše nepřipustil a stál na osobním dostavení *H*-ově. Jelikož Hus do tří měsíců tak neučinil, prohrál (zcela dle právnických zásad) při a dostal se do klatby, jež proti němu vyhlášena na Kurii v únoru 1411, v Praze pak o měsíc později. — Za těch okolností zakročili Zbyňkovi prokurátoři znovu a dosáhli toho, že papež odhal Kolonnovi vedení procesu proti *H*-ovi a auditorovi Janovi otázku apelace *H*-ovy, svěřiv vše čtyřčlenné komisi kardinálů, v jichž čele byl nejprve patriarcha aquilejský a potom arcibiskup florentský Zabarella. Nový předseda vyšetřující komise počínal si velice mírně, připustiv omluvy *H*-ovy, proč se nemohl dostaviti a chystal dokonce již i vynesení rozsudku. Prokurátoři Zbyňkovi však za takové kritické situace rovněž nelenili, pracující pilně u papeže samotného. Vydanou pomoc jim při tom poskytnul Dětrich z Niemu, jenž dne 6. března 1411 napsal velmi ostrý útok proti českým viklefistům. Dokázav skutečnou kacířskost českého hnutí náboženského, jakož i jeho veliké rozšíření i moc, prohlásil otevřeně, že *H*-ova apelace neměla za takových okolností vůbec býti přípustná, právě tak jako se nemělo vůbec začínati s *H*-ovou při u Kurie. Vždyť otázka *H*-ovy apelace se již projednávala po čtyři léta, což jest zjevným důkazem, že Hus jednoduše zneužívá právního řízení k nekonečnému prodlužování. Proto skončil svůj spis prosbou papeži adresovanou, aby všechny zahájené procesy

zrušil, necht jsou vedeny kdekoliv, arcibiskup pak aby proces provedl, a papež aby zrušil všechny apela-ce proti při Zbyněkem vedené. Výsledek usilování Niemova záležel v odněti pře kardinálovi Zabarellovi, jež přešla do rukou kardinála Brankase. Za jeho vedení byla záležitost H-ova znovu zevrubně zkoumána, při čemž obžalovaný nebyl zproštěn ani klatby ani osobního pŕhonu. — České viklefství bylo v oné době posilováno ze samé jeho kolébky, z Anglie. Byli to Viklefovi pokračovatelé, Lollardi, kteří sobě českých událostí patrně bedlivě všímali. Vidouce neobyčejný jejich význam, zasáhli do nich činně, povzbuzující předáky české k vytrvalosti v odporu proti církvi. Stalo se tak předně listy škotskými, jejichž autorem byl jistý rytíř Kvintín Folkhyrd. Není sice nikterak jisto, zda se jedná o skutečné či pouze o fingované, ad hoc složené listy, leč jedna věc jest zcela jista: Mocní světa jsou jimi vyzýváni k násilnému zakročení proti špatnému kněžstvu, jehož kvalitu autor ovšem vymezuje podle svého subjektivního nazírání. Není pochyby, že vliv Folkhyrdův se uplatnil v kruzích šlechty, jež až do té chvíle kolísala ohledně násilného provedení Viklefových myšlenek reformních. — Na Husa samotného působil kněz anglický Richard Wyche, odeslav mu (8. září 1410) dopis, v němž jej vybízel k vytrvalému kázání i přes tresty církevní. Hus obdržel onen list v únoru 1411, t. j. právě v době, kdy se rozhodovalo o jeho pŕhonu i procesu. Způsob, jímž na dopis Wychův reagoval, jest proň příznačný. Zatím co jeho prokurátoři zaň prosili o milost u sv. Stolice, Hus děkoval Wychovi za milosti z Anglie lidu svému propůjčené, mluvě při tom otevřeně o ohonu Antikristové. Předčítaje pak Wychův list s kazatelný betlémské, nazval při tom Wycha svým bratrem a druhem Viklefovým v práci pro evangelium. Tak se otevřeně přiznal k Viklefovi a jeho pokračovatelům, zatím co u sv. Stolice jeho prokurátoři snažili se dokázati jeho pravověrnost. . . . Jako na Husa působil Wyche, tak na šlechtu měl vliv lord John

Cobham de Oldcastle, jenž poslal dopis Voksovi z Valdštýna, ve kterém zdůrazňoval povinnost pánů hájiti slovo Boží. I na tento list odpověděl Hus, řka že zásluhou Václava IV. se vyplňuje v Čechách kněžská plevel. Odpovědi touto byl povzbuzen lord tak, že napsal dokonce i list králi Václavovi samému. Klade se v něm králi za povinnost nutiti lid k zachovávaní přikázání a hubiti falešné duchovenstvo. Tak se nám jeví Hus i král se šlechtou pod vlivem pokračovatelů Viklefových. Podivno, že právě ti, kteří se před tím ohražovali proti nářku z kacířství v cizině, právě z této ciziny ochotně přijímali pokyny vyložených biudafů. . . . Ještě podivnější pak jest, že v té právě době, kdy se tyto věci dály, král Václav se velice rozezlič, že vyhlášováním církevní klatby na H-a počíná se opět v zahraničí mluviti o Čechách jako o zemi kacířské. — Král sáhnul tentokráte k násilí, dav zabaviti arcibiskupské statky. Na ostatní kněžstvo pak působil podobným nátlakem, prohlásiv jeho statky za zabavené, protože prý ho nebylo poslušno. Na tato trestná opatření odpověděl Zbyněk vyhlášením exkomunikace všech královských úředníků a konšelů, leč s výsledkem nevalným. Učinil Mistr Jakoubek ze Stríbra prohlášení, v němž (na základě Viklefova spisu „De officio regis“) prohlásil světskou moc za oprávněnou reformovati klerus zabavováním jeho majetku, k čemuž připojilo se i rozhodnutí zemského soudu, podle kterého se trestalo překročení duchovní pravomoci konfiskací statků a zastavením příjmů. Obě tyto zásady velmi horlivě prováděl Racek zvaný Kobyla a Voksa z Valdštejna. Jejich pověstné „visitace“ duchovenstva, při nichž kromě odírání kněžstva dopouštěli se oba dvořané i nesmírného tupení kleru, jsou výmluvnými důkazy, jak si Voksa vzal k srdci napomenutí sobě lordem Cobhamem daná. Z uvedených právě událostí poznal Zbyněk, že jeho censur se nikterak nedbá, pročež vyhlásil nad Prahou a okolím interdikt. Král odpověděl novým násilím, což mělo na kněžstvo ten

vliv, že jedna jeho část, nechtějíc porušit poslounost k duchovní vrchnosti, raději prchla z Prahy, druzí pak ze strachu se podvolili králi, sloužice za interdiktu. *H.* pak se za těchto okolností postavil na stranu Václavovu, prohlásiv v kázání o Božím Těle, že král má právo trestati klerus, poněvadž on jest náměstkem božství Kristova, kdežto kněz pouze Jeho člověčenství. Tím vydal kněžstvo úplně na pospas moci světské. — V odporu proti interdiktu připojila se k *H*-ovi i universita. M. Štěpán z Pálče prohlásil z různých důvodů arcibiskupovy censury za neplatné a v důsledku toho i za možné, aby arcibiskup interdiktu zrušil a absolvoval všechny, kdož za jeho trvání sloužili. Následek toho byl pro Zbyňka velmi trapný. Došlo totiž k jakési revisi pře, již učinil (3. čce) král. Sama volba soudce byla nesprávná, neboť král sám tvořil stranu. Poněvadž pak bylo samozřejmo, že neodsoudí sebe ani svých stoupenců, byl tím výsledek již předem patrný. Ten byl pro arcibiskupa skutečně zdrcující. Měl dopsati papeži v tom smyslu, že v Čechách není žádných bludů a prositi ho, aby všichni exkomunikovaní dostali rozhršení, interdiktu aby byl zrušen, všechny procesy pak aby byly zastaveny. Arcibiskup měl tedy celou svou dosavadní činnost prohlásiti za nesprávnou a nad to ještě prositi Václava za vrácení zabavených beneficií, jež přece církvi právem náležela. Postavení jeho bylo tím trapnější, že nemohl počítati s pomocí kurie, neboť Jan XXIII. chtěl získati sobě krále k převedení bratra jeho Zikmunda ke své obedienci, čehož by přidáním se na stranu Zbyňkovu nikdy býval nebyl dosáhl. Nad to odpůrcové arcibiskupa štváli krále i lid proti němu vyvěšováním falešných bul, v nichž vyhlášoval papež interdiktu na celou zem, viníce při tom Zbyňka, jakoby on býval k tomu papeže byl přiměl. (Sedlák Hus, p. I. 210). Za takových okolností raději opustil arcibiskup zemi, obrátiv se do Uher o pomoc k Zikmundovi, leč zemřel na cestě, dne 28. září v Bratislavě. — Při *H*-ovu s arcibiskupem zkrslil No-

voťný, předváděje ji jakožto následek sporu obou mužů o neutralitu, o vypovězení poslounosti římskému papeži. Václav IV. s pokrokovými Mistry (ovšem mezi nimi i Hus) byli pro odstoupení od Řehoře XII., kdežto Zbyňek chtěl při něm setrvati. Když se arcibiskupovi proti *H*-ovi doma nedařilo, obrátil se na Kurii a když ani tam nepochodil, snažil se *H*-a zničit obviněním z kacířství. Nesprávnost mínění Novotného dokázal Krofta (v posudku jeho *H*-a uveřejněném v ČCH., 1920, 204—205), jenž napsal: „Soudím dále, že celé hnutí opravné v tu dobu nebylo již s hlediska církevního tak nevinné, jak je líčí Novotný, ... proč vědecký historik, jemuž hledisko církevní je zcela cizí, tak úsilovně dokazuje pravověrnost *H*-ovu a jeho strany, nechápu, myslím, že jeho stoupenci, zejména Hus sám, již tehdy byli úřední církvi vnitřně odcizeni tak, že k roztržce bylo by nepochybně došlo i beze sporu o neutralitu. Spor ten pouze učinil zjevným toto vnitřní odcizení, které zde již před tím bylo, ač snad si ho nebyli dobře vědomi ani Hus a jeho stoupenci, ani arcibiskup, u něhož k tomu přispívalo jeho nedostatečné vzdělání. Novotný sám, vykládaje stanovisko pokrokových Mistrů českých ve sporu o neutralitu, praví, že pro stoupence Wyclifovy nemohlo býti sporné, že jest dovoleno v čas potřeby odříci se římského papeže, kdežto o Zbyňkovi nepochybuje, že byl přesvědčen o své povinnosti vytrvati po boku Řehořově. V tom se přece zřetelně zračí ono hluboké vnitřní odcizení mezi arcibiskupem a stranou *H*-ovou, jehož příčinou bylo „wyclifství“ této strany, to jest její přilnutí k myšlenkám a snahám nesrovnatelným s úředním názorem církevním (nesejde na tom, že to nebyly pouze myšlenky a snahy Wyclifovy). Proto se mi nezdá správné tvrzení Novotného, že Husa s arcibiskupem nerozvedlo wyclifství, nýbrž otázka neutrality, naopak soudím, že vlastní příčinou jejich roztržky bylo wyclifství a spor o neutralitu pouze vnějším podudem k jejímu propuknutí. A myslím, že po-

tomni příkré vystupování Zbyňkovo proti *H*-ovi a jeho straně lze přirozeněji vysvětlovat právě tím, že za sporu o neutralitu uvědomil si nebezpečí jejich „wyclifství“ a proto se přiklonil k jejich odpůrcům. Novotný sám připouští, že Zbyňek opravdu věřil v nutnost násilného zakročení proti rostoucímu wiclifství, jsa přesvědčen, že tím plní svou povinnost. Jakým právem však lze potom tvrdit, že v boji proti *H*-ovi šlo arcibiskupovi jen o osobní mstu a o potlačení opravného směru a obrana víry že mu byla jen záminkou k tomu? Jest možno i pravděpodobno, že Zbyňek po své porážce ve sporu o neutralitu i osobně zanevřel na *H*-a a jeho stoupence a že tato osobní nenávisť jej strhovala k skutkům ukvapeným. Ale proto přece ještě nesmíme tvrdit, že mu neslo opravdově o obranu víry ohrožené podle jeho přesvědčení — nesejde na tom, že to přesvědčení bylo mu snad jen všípeno jeho rádci — nebezpečným kacířstvím anebo dokonce, že obrana víry byla mu jen záminkou k potlačení opravného hnutí, jemuž před tím tak přál. Tím se po mém soudu nejen těžce křivdí Zbyňkovi, nýbrž se zároveň — a to je mnohem povážlivější — zatemňuje pravý význam a podstata jeho sporu s *H*-em“. — Když z jednání arcibiskupova bylo patrné, že nikdy králi nevyhoví, obrátil se Hus sám na Jana XXIII. i na kardinálské kolegium, aby naklonil sv. Stolicí k mírnému jednání. K papeži zkomponoval list tak, aby mu vsugeroval myšlenku o své naprosté nevinosti, u kardinálů chtěl učiniti ze sebe mučedníka, jenž trpěl od arcibiskupa Zbyňka tolik proto, že pracoval o upuštění od obediencie Řehořovy. Není známo, jakého přijetí *H*-ovy listy došly, leč přílišného účinku asi neměly. Nedlouho na to došlo k věcem, jež uvedenou právě *H*-ovu obhajobu stavěly do podivného světla. Jest to spor s inkvisitorem Maříkem Rvačkou a diskuse s anglickým Mistrem Janem Stokesem. Mařík dal na betlémskou kazatelnu lístek, v němž obvinil *H*-a z rušení zákona Božího

a úřadu kněžského, nač odpověděl Hus traktátem „*Contra occultum adversarium*“, čili „*Contra Mauricium monachum*“. Hus, který skoro současně se v Římě očišťoval z podezření z kacířství a dával pokorné tituly papeži i sv. kolegiu, v traktátě proti Maříkovi odsoudil církevní censury tak ostře, že později sám prosil své známé, aby se to nedostalo kostnickým komisařům do rukou. Nad to podřýval v uvedeném pojednání sám kněžský úřad, tvrdě z ohledů reformních, že kněz ve stavu těžkého hříchu neposvěcuje, jsa úřadem pouze před lidmi knězem, nikoliv však před Bohem. — Ještě horším vysvědčením pro *H*-a omývajících se z nářku z bludařství byla srážka s anglickým Mistrem Stokesem, jenž na zpáteční cestě ode dvoru Zikmundova se stavil v Praze. Byv tam pozván od českých mistrů k hostině, odsoudil při tom Viklefa jako kacíře a varoval české kolegy před četbou jeho knih, podotýkáje, že jejich jednáním přichází země česká v cizině o dobrou pověst. Hus vyzval za to Stokesa k disputaci, leč on pozvání odmítl, že jako člen královské legace nemůže disputovati. Hus však přes to pronesl řeč proti Stokesovi, v níž očišťoval Viklefa z názvu „kacíř“. Argument, jež používá při tom, jest pro *H*-a rozhodně příznáčný. Prý slova Kristova: „Nesudte a nebudete souzeni“ mu nedovolují někoho odsuzovati, ačkoliv sám svého času bezprávně a bezdůvodně (na základě špatně vyhotoveného instrumentu v arcibiskupské kanceláři) obviňoval Zbyňka z bludů o svátosti oltářní. (Sedlák, Hus, 217). Zastav se takto může již dávno z bludů usvědčeného, odsuzoval i pálení jeho knih, tedy pravý opak toho, co psal před nedávnem papeži a kardinálům. Netrvalo dlouho, kdy (počátkem roku 1412) Jakoubek ze Stříbra prohlásil papeže za Antikrista. Jediný, kdo se proti tomu postavil, byla theologická fakulta pražská spisem Stanislava ze Znojma. Ku podivu jest, že Hus, jenž ještě nedávno v dopise k Janovi XXIII. nazýval papeže veleknězem a Jeho Svátostí, že proti této

potupě nejvyšší viditelné hlavy církve netoliko neprotestoval, ani žádného spisu obranného nenapsal, nýbrž naopak psal i mluvil o papeži jakožto o Antikristovi! Prohlášení papeže za Antikrista bylo vrcholem v šíření se viklefských bludů po Čechách. Jím mizela sjednocující autorita a na její místo nastupovalo subjektivní rozkolnictví. Netrvalo dlouho a požár vzplanul celou silou. — Podnětem k němu bylo hlásání odpustků, z jejichž výnosu chtěl Jan XXIII. vésti válku proti Ladislavovi, králi neapolskému, poslednímu to přívrženci Řehoře XII. Do Prahy přišel odpustky ty hlásati pasovský děkan Václav Tiem (v květnu 1412), nesa s sebou zároveň i palium pro nového arcibiskupa Albika z Uničova. Rozumí se samo sebou, že za takových okolností dostal děkan od arcibiskupa beze všech překážek dovolení, by mohl hlásati odpustky. Způsob, jakým se hlásání odpustků dalo, dal podnět *H*-ovi, by proti nim rázně vystoupil. Hus již při samém příchodu Tiemově hleděl vymoci u Václava IV. zákaz hlásání odpustků, leč král jeho žádosti nevyhověl, nechtě míti jednak zlé vůle s papežem, jednak, že ve věci samé neviděl ničeho zlého. — Záhy se ukázalo, že celá akce v Praze i po Čechách vedená měla obchodnický ráz. Nad tím se horšil netoliko Hus, ale i jeho katoličtí odpůrcové a ani katolická historie s podobnou praxí nejeví pražského souhlasu. (Viz Sedlák, Hus, 232—233). Nutno však přesně odlišovati bulu papežskou od výnosu komisařů a duchovní část odpustků od finanční, neboť nepřesnost v tomto směru svedla některé historiky na scestí. Tak prý Štěpán z Pálče „an první pohled nalezl v ní bludy makavé“ (Ottův slovník, 910), ačkoliv Pálče nic podobného netvrdil o bule, nýbrž o člancích komisařů, jež kladly přílišný důraz na stránku peněžní. Nutno dále rozlišovati věci finanční od duchovních, neboť bule činila platné přijetí odpustků závislým ne pouze na penězích, nýbrž i na pokání s přijetím svátosti oltářní spojeným. Proto tvrzení, podle něhož se

odpustky prodávaly za peníze, jest stejně nepravdivo, jako mínění o makavých bludech v odpustkové bule obsažených. V důsledku toho nelze souhlasiti s mylným a nepravdivým motivováním vystoupení *H*-ova proti odpustkům: „V tom právě tkví síla jeho mravního významu, že odhodlán byl svého lepšího názoru hájiti, nelekaje se žádných překážek, že obrátil ostří svých výtek také proti těm kruhům, před jejichž povýšeným postavením se dosud kritika jiných zarážela.“ (Ottův slovník, u. m.). *H*-ův názor nebyl o nic lepší nazírání katolického, neboť i katolíci odsuzovali vše, co bylo při odpustkové praxi pochybeno. Že by pak Hus jediný býval si troufal upozorniti hierarchii na různé nepřístojnosti, to rozhodně pravda není, neboť kazatelé upřímně katoličtí činili tak u nás již od dob Waldhauserových ai nikdo jich k vůli tomu nestíhal. Jest tudíž na bledni, že příčina *H*-ova konfliktu s církví při hlásání odpustků tkvěla v něčem jiném. Pisatel stojící mimo tábor katolický (Ottův slovník 910) přiznává, že „jest jisto, že hlavní posily k tomuto vystoupení *H*-ovi dodával Wiclif“. Zde pak spočívala pravá příčina srážky s církví, neboť Hus, místo aby se omezil na potírání přehmatů v praxi odpustkové, obrátil se na odpustky samé, hlásaje, že papež nemá vůbec práva udělovati odpustky, zrovna jako není oprávněn k hájení svého světského panství. Z těch důvodů se s *H*-em rozešli oba jeho někdejší přátelé, Stanislav ze Znojma a Štěpán z Pálče. Dovědčuje to i sám Novotný (Hus, II, 88), podle něhož tak oba Mistři učinili „spatřující původ zla ve sladkém jedu Wyclifově“. — V nastávajícím boji chtěl se Hus krýti autoritou university, jejíž shromáždění svolal na jeho žádost rektor Marek, leč dočkal se zklamání. Theologická fakulta prohlásila, že nemá k tomu práva, by posuzovala papežské listy a Mistři většinou na toto prohlášení přistoupili. I umínil si, že učiní sám, co universita byla odmítla. Proto

veřejně ohlásil disputaci na 7. června. Bohoslovecká fakulta se ji snažila zmařit, však bez úspěchu. Hus ostře odsoudil bulu, při čemž se mu postavil ochotně po bok Jeroným pražský, jenž se choval ještě účinněji. Tentokrát nastoupil na obranné místo theologické fakulty arcibiskup Albík, zakázav na synodě svatovítské kázati proti bule. Hus na tento zákaz reagoval zvláštním okružním listem „Pax Christi“ adresovaným duchovenstvu, háje v něm svou disputaci. Kromě toho byla štvána proti orgánům církevním i ulice, jež za vedení dvorana Voksy z Valdštejna potupně spálila (pod pranýřem) byly odpustkové. — Katoličtí theologové potřebovali nutně text *H-ovy* posice o odpustcích, i požádali ho o něj, chtějíce mu odpovědět. Hus však jejich žádost odmítnul a nevyhověl jí, ani když mu ji přednesl sám král. Proto povolal Václav IV. obě strany na Žebrák, aby je urovnal, leč neporídil pro nepodrobení se Husa theologické fakultě. Neštěstím bylo, že král pohlížel na celou záležitost jako na pouhou hádku, neboť tím mohl Hus nerušeně pokračovati ve svém díle. Za nedlouho byl král donucen samotným během události k energickému kroku. Vzhledem k výtržnostem při kázáních zakázal pod trestem smrti pokřikovati na kazatele a zároveň povolal na Žebrák (na 10. července) zástupce university i obou měst pražských. Účelem porady byla opatření směřující k očistě Čech od potupy kacířské. Pálč, jakožto děkan theologické fakulty, navrhnul opětne odsouzení 45 článků Viklefových, k nimž připojil ještě šest jiných bludů tehdy po Čechách šířených. Rada jeho návrh přijala, odmítnuvši pouze žádost, aby jistým kompromitovaným kazatelům bylo zapovězeno kázati. Celkem se účel oné porady, t. j. očista českého jména od podezření z kacířství, nezdařil, neboť právě ono jednomyslné odsouzení dokazovalo existenci bludů v zemi. Provedení, t. j. odsouzení uvedených 51 článků narazilo na časovou, nepřekonatelnou překážku. — Přísna

zápověď králova, podle níž nesměl nikdo povykovati při kázání, vyžádala sobě za obět tři mládence. Jejich poprava rozvířila veškeren veřejný život pražský. Hus i celá jeho strana se postavili na stranu obětí zápovědi královy, oslavujice tři mládence demonstrativním způsobem jako mučedníky. Za takových okolností se sešli zástupcové episkopátu, university, bohoslovecké fakulty a města na radnici (16. čvce), aby se tam poradili o provedení úmluv na Žebrácké ujednaných. Nedostavení se *H-ovo* a jeho přátel bylo špatnou předzvěstí. Skutečně také universita ústy rektora Marka z Hradce nepřistoupila na zavržení bludů Viklefových, čímž celé jednání bylo zmařeno. Hus hned na to pořádal vzdorochůzi, na níž protestováno proti odsouzení nauky Viklefovy. Neúčast theologické fakulty na schůzi *H-em* svolané byla důkazem, že běh události dospěl již tak daleko, že na nějaké vzájemné dorozumění nebylo již vůbec ani pomyslení. Když tedy se nepodařilo ani jednání autoritou královou podepřené, obrátili se četní mistři (hlavně bohoslovecké fakulty) k papeži. — Zatím v Praze došlo k druhému boji o Viklefa, k němuž podnět zavdala bohoslovecká fakulta. Spatřujíc příčinu všech rozmišek v nauce Viklefově, odsoudila ji a chtěla poskytnouti *H-ovi* i jeho stoupencům příležitost k osvědčení pravověrnosti, žádala jich, aby oni Viklefa též odsoudili. Hus nabídku přijal, leč ne právě v onom smyslu, jak si fakulta přála. Místo odsouzení všech bludů Viklefových usnesl se Hus s přáteli, že bude šest z nich hájiti, k němu pak se připojil Jakoubek ze Stříbra a Bedřich Epinge, učitel školy drážďanských v Praze. Stranu katolickou zastupovali Stanislav ze Znojma a Štěpán z Pálče. Promluvili v kostele týnském, protože universita byla již úplně v rukou strany *H-ovy*, tak že vyvraceti v jejich místnostech učení Viklefovo bylo zhoľa nemyslitelné. Proto také výsledek dispute nikterak nepřekvapí: Netoliko se nic neporídilo, nýbrž naopak ještě se vzájemně

neprátelství přiostrilo. — Co se toto dalo (červenec a srpen 1412), podal Michal de Causis na *H*-a žalobu se žádostí za nové odsouzení Viklefa a potvrzení všeho, co byl učinil arcibiskup Zbyněk proti *H*-ovi. Jelikož i odjinud docházely Jana XXIII. žádosti o potlačení českého kacířstva, předal papež vedení pře z rukou Brankase do rukou kardinálu Petrovi. Ten koncem července dosavadní censury proti *H*-ovi podané netoliko potvrdil, nýbrž je ještě zostrčil a sice tak, že pod trestem klatby nesměl se s *H*-em nikdo stýkat, nepodrobí-li se Hus do 20 dnů, bude znovu klatba přitížena a místo pobytu *H*-ova bude postiženo interdiktem, pakli by ani tehdy se nepoddal, bude interdict na místě jeho pobytu ještě tři dny po odchodu *H*-ově. — Jakmile došly o tom do Prahy zprávy (počátkem září) usneslo se duchovenstvo na provedení censur. Když ale Hus se odvolal proti tomu ke Kristu, prohlášen nad Prahou interdict, jemuž tentokrát si netroufal odporovati ani král Václav IV. pod tíhou žalob na něho u sněmu římského podaných (sv. Duch 1412). Však také se král ani o provádění církevních trestů nepřičíňoval a poněvadž Hus interdict ignoroval, učinili katolíci tím roztrpčení útok na betlémskou kapli. Tím se staly poměry v Praze přímo nesnesitelnými. Aby tedy nastalo aspoň poněkud uklidnění, opustil Hus Prahu, prodávaje někde blízko ní. Doktoři katoličtí zase ukázali dobrou vůli tím, že Stanislav ze Znojma měl inaugurační řeč při zvolení nového rektora Mistra Křišťana z Prachatic, upřímného to přítele *H*-ova. Za nedlouho však nastal nový prudký otřes veřejného života pražského, jenž obrátil všechny uklidňovací prostředky v nivec. — V létě téhož roku došly totiž do Říma dvě žaloby na Husa. Jednou byla apelace bohoslovecké fakulty (kolem 20. čvece), druhou pak byla stížnost pražského kněžstva podaná po *H*-ově obhajobě Viklefa (někdy v srpnu). Papež vyhověl žádosti kleru v ní vyslovené, nařizuje polapiti *H*-a a rozbořiti betlémskou kapli.

Všichni stoupenci *H*-ovi pak měli do měsíce zříci se bludů. Hus vybídl své přívržence, aby vytrvali, dáváje jim příklad usilovnou činností mezi venkovským lidem. Když pak katolická strana chtěla působení jeho i druhů paralyzovati ohlašováním klateb (kolem 15. prosince), obrátil se Hus na pány na sněmě zemském tehdy právě v Praze shromážděné. V dopise jim zaslaném vysvětloval příčinu svého odporu, jsa ochoten státi doma před soudem pánů a prelátů a žádal, aby páni předložili jeho žádost králi. Ochota *H*-ova dáti se doma souditi se dá vysvětlit tím, že Hus měl ve šlechtě mnoho přívrženců, kteří by zajisté bývali na něho nebyli dali dopustiti. Přiznivou okolností pro *H*-a bylo v té době nastolení Konráda z Vechty za arcibiskupa pražského. Ten, jsa ve všem věrným a oddaným sluhou královým, dával *H*-ovi a jeho straně veliké naděje do budoucna. — *H*-ovy záležitosti se na zemském soudě ujal přítel jeho Jan z Jesenic, podav pánům spis, v němž dokazoval nesprávnost celého postupu proti *H*-ovi. Obrana jeho byla chabá, pokulhávajíc na několika místech. Předně mluví o neplatnosti exkomunikace na stoupence *H*-ovy pronesené, poněvadž k ní došlo bez předchozího trojího napomenutí. Jesenic při tom zapomnul, že Řehořovy konstituce připouští i její opominutí podle daných okolností, jakož že stoupenci Husovi byli přímo účastni na jeho vině. Namítal, že pražská universita jest exemptní, zapomínaje, že vůči nejvyšší autoritě žádná exempce neplatí, a že žádné privilegium nechrání nikoho před trestem. Poukazy na nezákonnost postupu kardinála Petra byly ilusorní, neboť sv. Stolicе stála na osobním púhonu *H*-ově, proti čemuž se nedalo ničeho podnikati, zvláště když omluvy *H*-ovy byly pouhými výmluvami. Mistři bohosloví podali proti nepodařené apologii Jesenicově prohlášení, v němž dokázali správnost postupu proti *H*-ovi, leč bez žádoucího výsledku. Naopak, stoupenci *H*-ovi nabyli zakročením zemského soudu a Jesenicovou apologií ještě více odvahy, tak že si

dokonce i troufali vyzvatí *H*-a k návratu do Prahy, což on také skutečně učinil o vánocích 1412. — *H*-ův návrat nepřispěl nikterak k upokojení Prahy, bylť jeho návratem interdict znovu prohlášen. I pokusil se král ještě jednou o odstranění sporů. Tak došlo ke svolání kněžské synody, jež původně (pro *H*-ův pobyt v Praze) byla vysána do Českého Brodu na 3. ledna 1413; když pak Hus na pokyn Václavův opustil Prahu, svolal arcibiskup kněžstvo na den sv. Doroty (6. února) do Prahy. Jednání na synodě svatodorotské nemohla se účastniti strana *H*-ova, pročež vyžádal si král dobrozdání pražských Mistrů, jež mělo místo nich mluvit. Za tím účelem došlo k universitní schůzi (6. února), na níž pronesl Jakoubek radikální řeč o pokoji pohanském a křesťanském, podle níž měl král obnoviti pokoj zreformováním kleru. Málo praktická tato promluva ustoupila před návrhem (pravděpodobně) *H*-ovým, jenž jest zajímavý v dvojím ohledu: V nazírání na rozepří Zbyňkovu s *H*-em (1411) a na původ náboženských nepokojů. Jak již poukázáno, arcibiskup Zbyněk raději ujel ze země, nežli by byl poslal ke sv. Stoliči prohlášení, podle něhož není v Čechách žádných bludů. Divno tudíž, že v prohlášení se žádá o připuštění *H*-a na synodu právě proto, že zvěčnělý metropolita neshledal na *H*-ovi žádných bludů. S troufalostí neobyčejnou žádalo memorandum, aby se *H*-ovi na synodě dokázalo, kterým bludům učí, ne-li, pak ať jsou žalobcové proti *H*-ovi náležitě potrestáni! Ohledně druhého bodu prohlašuje memorandum úpadek duchovenstva za příčinu náboženských nepokojů. Jednání na synodě uvedlo toto nevinné prohlášení do jiného světla. Usty augustiniána Heřmana vzalo shromáždění na vědomost, že příčinou nepokojů není úpadek kněžstva, nýbrž viklefské bludy v nazírání na církev. Proto usneseno podati králi memorandum vypracované Pálčem a Stanislavem, v němž se Mistři postavili na stanovisko, jaké zaujímalí ve schůzi na radnici. Vyslovivše katolicky pravověrný názor na pojem

církve i její autoritu, žádali co nejprísnejší zákaz šíření viklefských bludů a provádění censur proti *H*-ovi zavedených. Na tento návrh přistoupil Jan, biskup litomyšlský, připojiv k němu ještě články obsahující konkrétní pokyny k potírání viklefství šířeného *H*-em a universitou. Návrh doktorů posílala synoda universitě, jež naň reagovala odpovědí Jesenicovou a *H*-ovou. Pro *H*-a jest příznačno, co v tom ohledu napsal svým známým a rektorovi Křišťanovi. Přátelům svým píše, jako by v Čechách nebylo žádného kacířství, zatím co Křišťanovi na jeho dotaz, uznává-li papeže za hlavu církve římské, kardinály pak za její tělo, a chce-li poslechnouti rozhodnutí, jež církev učiní, odpovídá ostrými výpady proti papežství. Za takových okolností se prapodivně vyjímala *H*-ova slova k přátelům, dle nichž nebylo (prý) v Čechách žádného kacířství, kdyžť on sám odmítl vysloviti souhlas se základním učením katolickým, útoče při tom na viditelnou hlavu církve. — Jako již dříve, tak i tentokráte se ukázala marnost všech pokusů o smír. Proto jmenoval král čtyřčlennou komisi, jež po rozpuštění synody měla se o narovnání postarati. Ta předvolala k sobě někdy v polovici února obě strany do fary Křišťanovy. Zástupcové katolické církve žádali, aby jejich odpůrcové ustoupili od učení Viklefova a podrobili se autoritativním výrokům církve, což ukázalo se nemožným. Následek toho byl, že král Václav, domnívaje se, že již pro smír takto učinil dosti, spatřoval vinu na straně katolické. Když pak Hus za těchto příznivých sobě okolností počal znovu v Praze kázati, a katolická strana proto přikročila k obnovení interdictu, tedy král, chtěje obnoviti pokoj, sáhl k závazku stran v jednání o svornost učiněnému, podle něhož pod pokutou tisíce kop grošů a vyhnanství žádná strana nebude druhé činiti příkory. I vypověděl král čtyři profesory bohosloví a *H*-ovi poručil odejiti z Prahy. — Hus odebral se na Hrad Kozi na Tábořsku, kdež prodléval pod ochranou pana Jana z Ústí. Přišel

tam někdy koncem dubna. Na počátku (asi v květnu a červnu) se úplně věnoval spisovatelské činnosti, smířené proti katolickým odpůrcům domácím a proti vídeňské universitě, na niž jeho někdejší posluchač Dominik ze Záhřeba byl nucen odvolati 16 článků Viklefových, jimž učil Hus. Pro *H*-ovu pravověrnost to bylo svědectví málo lichotivé. Od konce června počínaje jalse Hus kázati po venkově, což trvalo až do dubna 1414, kdy se odebral na zapřenou do Prahy. Pozoruhodný je list, jež tehdy napsal svému odpůrci Ondřeji z Brodu, jakož i odpověď, již mu adresát odeslal. Hus prohlašuje za příčinu svých trestů kázání proti pokleskům duchovenstva, načež mu Ondřej odvětil, že příčina toho jest jiná, totiž bludy Viklefovy, neboť pro kárání chyb kněží církev ještě nikoho nestihala. Tedy tytéž názory o původu náboženských nepokojů v Čechách, jako jsme již při smlouvání obou stran poznali. -- Zatím do záležitosti *H*-ovy zasáhla sv. Stolicе, která již delší dobu věnovala českým událostem zvýšenou pozornost. Již na sněmě římském po prozkoumání procesu Zbyňkova proti *H*-ovi a článků Viklefových v Čechách odsouzených, zavrhl (6. ledna 1413) koncil bludy Viklefovy a odeslal bulu zvláště do Čech, nařídív biskupům, by ji provedli. Nařízení onoho asi nebylo mnoho dbáno, neboť o rok později (30. dubna roku 1414) dostal Jan, biskup litomyšlský, list od Jana XXIII., v němž se vytýká hierarchům-dvořanům Konrádovi z Vechty a Václavu Králíkovi, jakož i inkvisitoru Mikulášovi nedbalost v hájení viry katolické proti bludařům a zároveň se jim dostává výzvy k větší horlivosti. Když pak císař Zikmund domluvil s Janem XXIII. svolání obecného sněmu církevního do Kostnice, byl tam pozván i Hus. Ten s počátku váhal, leč když i jeho protektor, Václav IV., uznal za dobré, aby Hus tak učinil pro očistu českého jména od potupy kacířské, nemohl Hus již se zdráhati. Vždyť očistiti dobré jméno národa bylo jeho vlasteneckou povinností,

a byl-li úplně pravověrný, jak o sobě hlásal, pak neměl naprosto žádné příčiny k obavám před soudem koncilu. — Hus se připravoval na koncil předně sháněním důkazů své pravověrnosti, dostav v tom ohledu dosti příznivé listy od inkvisitora Mikuláše a arcibiskupa Konráda. Leč mimořádná synoda před příchodem *H*-ovým z Krakovce na 27. srpna svolaná odmítla jeho žádost, by mohl se postaviti před arcibiskupa a býti usvědčen z bludů. Stalo se tak proto, poněvadž dokazovati jeho pravověrnost v Praze bylo již zcela bezúčelné, když se tak mělo státi na koncilu. Odešel opět z Prahy na Krakovec, chystal si tam obranné přednášky, ež chtěl přednésti na koncilu. — Katolická strana se připravovala výsledkem svědků, jenž byl vlastně pouhým rozšířením a dotvrzením stížných článků z roku 1409. Výpovědi učinili pod přísahou kromě faráře Protivy a Ondřeje z Brodu ještě také kazatel Beneš, Peklo, M. Mikuláš z Podvini, farář vřetatský Mikuláš a Václav z Voděrad, notář. Výpovědi se většinou týkaly nauky o svátosti oltářní. Hus k nim později, když mu padly do rukou, připojil své poznámky, z jejichž obsahu mluví jisté rozpaky v názorech eucharistických. Katolíkům se kromě toho dostalo i pobídky z ciziny, totiž od kancléře pařížské university Gersona a kardinála remešského Šimona. Oba důtklivě vyzývali arcibiskupa pražského k vyplnění bludů, Gerson pak mimo to připojil k listu 20 bludných článků ze spisu *H*-ova „De ecclesia“. — Po obapolných těchto přípravách opustil Hus Prahu (11. října 1414) v průvodě Jana z Chlumu a Václava z Dubé a Leštna. Nástrahy na cestě, jichž se jmenovitě od Němců obával, a jimiž své dřívější nevyhovění ohledně osobní citace omlouval, ukázaly se úplně bezpodstatnými. Hus cestoval tak nerušeně, že dokonce ani slíbeného mu glejtu nepotřeboval. Proto teprve v Norimberce oddělil se od jeho průvodu Václav z Dubé, aby zaje k císaři Zikmundovi pro list. Z osobních přátel *H*-a doprovázejících třeba vzpomenouti Mistra

Jan z Reinštejna, zvaného kardinál, a bakaláře Petra z Mladenovic. Hus dospěl k cíli své cesty dne 3. listopadu. O něco později tam přišli i zástupcové katolíků s biskupem olomouckým Janem v čele. Kromě některých šlechticů s ním přijeli katoličtí theologové a sice Mistři Mařík Rvačka, Štěpán z Pálče, Jan z Hradce Králové a dominikán Petr z Uničova. Stanislav ze Znojma zemřel náhle na cestě v Jindřichově Hradci. — V Kostnici se ubytoval Hus u vdovy Fidy. Poněvadž pak s jeho příchodem byl na město uvalen interdict, doléhali přátelé *H*-ovi na Jana XXIII., by záповěď zrušil. Papež jejich žádosti vyhověl, což hned Hus oznámil svým pražským přátelům, málo vděčně jich vyzývá, aby se varovali Antikrista i falešných proroků. — Brzy po svém příchodu sepsal Hus traktát o přijímání pod obojí způsobou, v němž schválil novoty Jakoubkem ze Stříbra a Mikulášem z Drážďan hlášané, prohlásiv podávání laikům z kalicha za dovolené. — V té době Michal de Causis a Pálec snažili se vymoci zatknutí *H*-a, poukazující na ustanovení kanonu, podle něhož podezřelý z kacířství má býti vyslýchán ve vězení. Proti tomu protestoval pan Jan z Chlumu, odvolává se na gleit zabezpečující *H*-ovi osobní bezpečnost od jeho vykročení z vlasti až ke zpětnému návratu. Kardinálové, doslechnuvše o chystaném prý útěku *H*-ově, usnesli se nejprve na internování *H*-ově v papežské residenci, kamž jej přivedli, potom pak ho dali převést do domu kanovníka-kantora. Před tímto usnesením se dostavil k *H*-ovi vynikající theolog: minorita Didacus, jenž ho zkoušel v názorech o svátosti oltářní. Hus při tom odpovídal celkem uspokojivě. Brzy po internování v kanovníckém domě (dá se sotva myslet, že v něm byl žalář, jak tvrdí Ottův slovník, str. 915, neboť karcer býval pro kněze při konsistoři, nikoliv při residenci kanovníka-kantora, jenž přece neměl ani žádné právní moci, jsa pověřen řízením církevního zpěvu při kathedrále!) předložil Michal de Causis první žalobné články

proti *H*-ovi, a to samotnému papeži. Dříve nežli přikročíme k procesu *H*-ovu podáním stížnosti Michalovy zahájenému, považujeme za nutno upozorniti na některé zásadní věci nesprávně předvedené. — V Ottově slovníku tvrdí V. Novotný, kterak v procesu *H*-ově „znova a tím makavěji vystupuje rozdíl mezi názorem hierarchickým a *H*-ovým, který žádá důkazu, kde ostatní slepě se podrobují“ (915). V důsledku toho „spatřuje historický význam *H*-ův v žádosti za volnost názoru proti nařizované slepé poslušnosti“ (916). Za druhé činí též pisatel (915) odsouzení *H*-ovo závislým na vítězství koncilu nad papežem. Otcové, považující se za nejvyšší instanci ve věcech víry, nespokojili prý se nabídnutím *H*-ovým, dle něhož on chtěl odvolati, bude-li mu nějaký blud dokázán, nýbrž na něm žádali bezpodmínečné podrobení. — Nejde předně o žádné slepé podrobení, protože církevní sněm šel *H*-ovi tak daleko vstříc, že se vzdal článků dvojími přísedními svědky dotvrzených, *H*-em však stále za nepravdivé prohlašovaných, žádaje od *H*-a pouze, aby, jak dříve nabízel sám, prohlásil, že jim nikdy neučil. (Sedlák, Hus, 315.) Články byly vyňaty ze spisův *H*-ových a redigovány třikrát, až zmlkla výmluva *H*-ova, že jich tak v jeho spisech není. Nyní tedy nezbývalo než odvolati. Nejednalo se za druhé o vliv porážky papežovy na *H*-ův proces, poněvadž *H*-ův proces, jsa povahy dogmatické, závisel na výroku theologů, o čemž opět nejlepší znalec *H*-a, Sedlák, u. m. praví: „... theologická elita celého katolického světa, jež se tu (v Kostnici) nashromáždila, vynikala dojista vzděláním nad *H*-a, takže její soud o hodnotě nauk mohl a měl *H*-ovi i jen s lidského hlediska stačiti. Je-li tedy Hus pravověrný, může bezpečně očekávati, že to bude sněmem uznáno.“ — Ve vyšetřování s *H*-em vedeném lze rozeznávati dvě období: V prvním se jedná o poměru *H*-ově k Viklefovi, čili o jeho viklefství, v druhém pak přichází na

přetřes nauka *H*-a samotného. — První období zahájil Michal de Causis, jak již řečeno, podáním žalobných článků papeži, v nichž vinil *H*-a z bludných názorů o církvi, z učení o remanenci a vlivu subjektivní kvalifikace na platné přisluhování svátostmi. Články byly předloženy čtyřčlenné komisi na prozkoumání (4. prosince), a brzy na to byl Hus dopraven do klášterního karceru k dominikánům. (O tomto vězení, jež sousedic se stokou, nebylo lidskému zdraví nikterak příznivo, bývají šířeny hrůzostrašné pověsti. Stačí k tomu poznamenati, že bylo určeno pro řádové kněze něčím se provinivší, takže nelze mluvit o nějaké tortuře pro *H*-a zvláště chystané.) Do klášterního karceru se dostal Hus na základě předpisu kanonického práva, podle něhož každý inkvisici souzený má býti vyslýchán ve vězení. Porušení glejtu to nebylo, neboť koncil jednal nezávisle na jeho vystaviteli, císaři Zikmundovi. — U dominikánů se dotazovala nejprve komise *H*-a na jeho poměr k 45 článkům Viklefovým. Odpovědi jeho jsou zajímavé tím, že se v nich Hus nepřiznává ani k jedinému článku Viklefovu. Že nejde o pouhé rozpaky, nýbrž o vyloženou neupřímnost, to nejlépe vysvitá ze dvou článků, a to: O odněti statků beneficiálních moci světskou a o odvádění desátků. V Praze stroze hlásal odněti statků duchovenských ramenem světským, kdežto při výslechu u dominikánů o této zásadě prohlásil: „Ani netvrdím, ani nepopírám, poněvadž snad může (onen článek) míti jeden správný smysl.“ (Sedlák, Hus, 321.) Neupřímnost ona se ještě křiklavěji vyjímá při 18. článku Viklefově o nedávání desátku prohršivším se kněžím. V aktu „Nullus est dominus“ převzal Hus tuto zásadu doslovně z Viklefova spisu „De civili dominio“, horšil se při tom na katolické doktory, že tento článek zavrhl a při tom u dominikánů odpověděl: „První část se neodvažuji ani popírat ani tvrdit, druhou část popírám.“ (Sedlák, Husův akt „Nullus est dominus“, Studie

a texty, II., 301.) Po takových odpovědích se ho komise tázala, jak mohl napsati tak potupné glosy k bule „Inter omnes“ (ze 6. ledna 1413), když nesouhlasí s Viklefem, načež Hus označuje správné autorem jejím Jesenice. Odpověď ta nestačila, neboť komise chtěla znáti aspoň poměr *H*-ův k Jesenicově glose. I tázal se ho kardinál vedoucí vyšetřování, zdali se mu Jesenicův komentář líbí, načež Hus odvětil opět záporně. Ale to byla podivná odpověď, povážíme-li, že Jesenicovy poznámky byly vlastně opisem *H*-ovy glosy na bulu odpustkovou. (Sedlák, Hus, 280, p. 7.) Výsledek tohoto výslechu byl, že komise odcházela s dojmem o pravdivosti *H*-ově, za to mezi jeho stoupenci byl zmatek. Vždyť Hus vlastně popřel Viklefa, jež doma s takovou energií hlásal; proto Jan z Chlumu jej ve zvláštním dopise zapřisáhl, aby neustoupil od toho, čeho se dříve zastával. Stejně příznačno jest, že *H*-ovy odpovědi na 45 článků dané nedošly žádného rozšíření, ač on o to prosil. — Hus potom upadl do nemoci, za níž s *H*-em nebylo ani z daleka zacházeno tak, jak pisatel Ottova slovníku píše: „... ani toho nedbáno a v době, kdy Hus byl mezi životem a smrtí, přiváděni do vězení svědkové, by před ním přísahali a vypovídali.“ (Str. 915). Sedlák o tom píše: „Potom Hus onemocněl a vyšetřování bylo tím na čas přerušeno. Jenom svědci, jež podle kanonického práva obviněný měl vidět přísahat, byli mu předvedeni.“ (Hus, 322). Nejednal tedy koncil s *H*-em tak zle. — Při kladení svědectví vypovídali hlavně profesori bohosloví, při čemž za podklad vyšetřování sloužily žalobné články Michala de Causis z roku 1410. Zároveň bylo nařízeno i arcibiskupovi pražskému, by zavedl vyšetřování ohledně 16 článků jemu poslaných. Tímto činem se končí první období výslechu *H*-ových, vztahující se k jeho viklefství. — V té době došlo ke sporu mezi císařem a koncilem ohledně propuštění *H*-a z vězení. Petr z Alliaku, kardinál z Cambrai, pro-

hlásil, že sněm trvá na plné svobodě jednání, hroze jinak jeho rozejitím. Proto Zikmund obrátil své usilování ve prospěch *H-ův* jinam, totiž ku veřejnému slyšení. — Zatím Mistři prozkoumali *H-ův* spis „De ecclesia“ a Pálec vybral z něho 42 články bludné. Tím se započalo druhé období *H-ova* procesu, jež se vztahovalo na jeho nauku vlastní. Vyslýchání započalo hned, jakmile se Hus pozdravil (tedy nikoliv v době, kdy zápasil mezi životem a smrtí). Formálně se liší druhá fáze od první tím, že již nerozhodují výpovědi svědků, nýbrž vlastní spisy *H-ovy*. Chování *H-ovo* došlo rovněž určité změny. Nemaje co činiti se svědectvími, nýbrž s výpisy z vlastních spisů, pomáhá sobě poukazováním na jejich nesprávné znění. Tak prohlásil o člancích Pálčových, že jsou falešně poríženy, k čemuž jeho průvodce Petr z Mladenovic připojil ještě slovo: „Nespravedlivě.“ Jelikož pak tato slova opakují ještě dnešní historikové, ba dokonce se stala populárním zdramatisováním domněle falešného obžalování *H-ova* Pálčem (Jirásek, Jan Hus, str. 280—281. Srov.: Neumann, Jiráskova husitská dramata, Hlídka, 1918, 375), tedy se budeme články Pálčovými zabývatí blíže. — Sedlák (Proces kostnický, Studie a texty, II., 5—6) došel po důkladném rozboru Pálčových článků k následujícímu výsledku: „...nelze se věru ubrániti údivu, slyšíme-li, jak Hus rozhodně prohlašuje: „quos false extraxerunt“ a jak Mladenovic po něm opakuje: „quos false et inique extraxerat.“ To není pravda! Články Pálčovy nejsou vyňaty lživě, nýbrž pravdivě! Hus to v odpovědích částečně sám přiznává. U článku 2., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 13., 14., 15., 16., 25., 26., 29., 30., 33., 34. — tedy u plné polovice článků Pálčových — nečiní žádné námitky, jen tu a tam článek vysvětluje neb uvádí text svůj úplněji, z čehož právě lze viděti, že Pálec cituje doslovně; u článku pak 1., 3., 4., 5., 12., 24., 27., 28., 31., 32. praví sice, že ten výrok není v jeho spise, ale hned uvádí jej sám, takže

se lze snadno přesvědčiti, že ten výrok v jeho spise jest, třebaž Pálec citoval poněkud volněji. Zbývá tedy 7 článků, jež Hus vůbec odmítá, totiž 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23. Z těch jest 18.: „Důstojnost papežská má svůj původ od císaře římského“ ve hl. XIII. ve formě: „A jest patrné z kronik, jak vznikla moc papežská: neboť císař Konstantin...“ Článek 20.: „Papež nepodobný životu sv. Petra nemá se zváti papežem neb náměstkem Petrovým, ale spíše antikristovým“ jest ve hl. XIV. v podobě otázky: „Žije-li však těmto ctnostem na odpor... jak jest pravý a zjevný náměstek Kristův nebo Petrův a ne spíše náměstek antikristův?...“ Článek 21.: „Papež v životě nepodobný není pravý představený aniž kardinálové jsou nástupci apoštolů, ale Jidášové, zloději a lotři“ jest Pálčem upraven z věty *H-ovy*: „Papež není zjevný a pravý nástupce knížete apoštolů Petra, žije-li v mravech protivný Petru, a vyhledává-li lakomství, pak jest náměstek Jidáše škariotského...: a stejně patrně nejsou kardinálové zjevní a praví nástupcové sboru ostatních apoštolů Kristových... pak jsou zlodějové a lotři.“ Z této druhé části vznikl čl. 19... Článek 22.: „Papež jest ona šelma, o níž praví se ve Zjevení sv. Jana: „Dáno jí i božovati se svatými“ není sice v této formě u *H-a*, ale v hl. XI. jest toto místo z Apokalypse uvedeno o moci duchovní s jasnou tendencí proti papežství. Tamže vyzývá Hus věřící, aby se moci té šelmy nebáli, odkud tvoří Pálec článek 17. Konečně čl. 23.: „Kdo může volně kázati proti zákazu papežskému“ jest volně podán z hl. XVIII.: „Proto každý kněz, který nehledá vlastní slávy, ale cti Boží... má znamení... že jej poslal Bůh.“ Sedlák končí svou důkladnou kontrolu nařknutí Pálče z falšování názorů *H-vých* takto: „O lživém vymýšlení článků nemůže tedy býti řeči. A jistě právem dlužno se diviti smělosti, s jakou Hus za těmito články píše „některé výroky z oněch jsem napsal a rozhlásil a tvrdil, že jsou správné, ně-

kteřé však člověk nepřítel smysln, tu přidává něco, tam ubírá a onde celý výrok, jenž není v mé knize, falešně připsuje...⁴ — Omylem se stalo, že koncil podrobil *H*-a ohledně článků Viklefových ještě jednou výslechu, jenž jest zajímavý tím, že (na rozdíl od prvního vyšetřování v tomto směru) prohlásil každý článek v jistém smyslu za pravdivý, podotýkáje, že jest ochoten podrobiti se rozhodnutí koncilu. Prohlášením článků Viklefových v jistém ohledu za pravdivé měl se zahladiti špatný dojem *H*-ových stoupců po prvním výslechu, při kterém se v některých věcech „evangelického Mistra“ vzdal, ochota uposlechnouti koncilu měla pak působiti zdání o jeho pravověrnosti. — Potom dostal Hus lepší vězení u dominikánů, v němž očekával povolání k veřejnému výslechu. Zatím však k němu ještě nedošlo, nýbrž byl dále vyslýchán a sice tentokrát ohledně svého chování v Praze. Tázali se ho, jak se choval při hlášení odpustků, kterak „zachovával“ interdikt, proč apeloval ke Kristu, jakož i ohledně listu poslaného Pražanům na rozloučenou. Tato poslední věc byla *H*-ovi velice nepříjemna, neboť v té Kostnici, kde uctivě mluvil o papeži i kardinálech, napsal dopis, v němž sděluje do Čech, že se mu dostane veřejného slyšení jenom tehdy, zaplatí-li sluhům antikristovým 2000 dukátů. (Sedlák, Hus, 326, p. 4.) Znění tohoto málo lichotivého listu poslal někdo z Čech do Kostnice a komise mající jej v ruce měla takto výmluvný důkaz o neupřímnosti internovaného Mistra. Přes to, když Hus onemocněl, dali mu „sluhové antikristovi“ lepší místnost v klášteře, ba dokonce dostal k dispozici i osobního lékaře papežova. — Zatím přišel do Kostnice kancléř Sorbonny Gerson a podal koncilu oněch 20 článků, jež byl poslal na podzim 1414 Vechtovi. Význam jejich spočíval v tom, že se jimi potvrzovaly články Pálčovy. Komise vzhledem k naprostému souhlasu obojích článků nepředložila *H*-ovi Gersonovy články až počátkem března,

kdy se počalo zase jednati o veřejné slyšení. K tomu však nedošlo a sice tentokrát k vůli útěku Jana XXIII. z Kostnice do Schaffhausenu. V nastalých zmatcích snažili se čeští páni vyprostiti *H*-a z vězení, leč koncil jej svěřil na opatrování kostnickému biskupovi, jenž ho dal internovati na svém zámku Gottliebenu. V dubnu došlo k sestavení nové vyšetřující komise. V souvislosti s procesem *H*-ovým prozkoumalo toto soudcovské kolegium spisy Viklefovy a poněvadž prohlášením svrchovanosti církevního sněmu nad papežem dostalo se celému vyšetřování pevného podkladu, odsoudil koncil (4. května) učení Viklefovo. Pro Husa byla předzvěst zlá, jelikož odsouzení se stalo na základě článků oxfordské university, jakož i na podkladě článků londýnsko-pražských, k jejichž sestavení použito dvou spisů českého původu. — Jelikož k vůli záležitostem Jana XXIII. nemohlo k veřejnému slyšení tak brzy dojiti, zakročila šlechta u koncilu. Přítomní její členové učinili tak ústně, naproti tomu dostalo se Zikmundovi z vlasti důrazných upomínek ohledně *H*-ova glejtu a záruk v něm obsažených. Kromě *H*-ých věcí zastávali se i nařknutí země české z kacířství, jež tentokrát vyvěralo z novoty podávání laikům z kalicha. Po této stránce odpověděl pánům biskup litomyšlský Jan, který ukončil své vývody dotazem, zdali jest hanobitelem vlasti ten, kdo se zasazuje o vyplenění bludův, či onen, který se jich ujímá. Stran procesu *H*-ova odpověděl biskup carcasonský. Poukázal na kacířství *H*-ovo pro jeho zatvrzelost oproti censurám církevním, nač pánové replikovali. Z projevu jejich zakládal se na pravdě pouze poukaz na vystavení glejtu, jež se stalo již před odjezdem *H*-ým, v ostatním však odpověď jejich nebyla nikterak šťastna. Dělal tak jakoby ničeho nevěděli o půhonu *H*-ově, což se velmi divně vyjímá, povážíme-li, že současně *H*-a omlouvali, proč nemohl osobnmu půhonu učiniti zadost... Výsledek bouřlivé této intervence mohl pánům vlastně jenom uškoditi,

neboť polemikou jejich s biskupem litomyšlským obrácena byla pozornost na přijímání pod obojí. Koncil nařídil prozkoumat první Jakoubkův traktát o podávání z kalicha, čímž celá záležitost *H*-ova měla být opětne posunuta zpět. I zakročili pánové znovu u komise, opírajíce se tentokrát o *H*-ovu protestaci. Z jejich projevu vysvitá, že textu protestace jednak neznali, jednak že slepě věřili *H*-ovi. Zcela souhlasně s ním poukazují na lživé články žalobné, ujišťují, že Hus chce se podrobiti koncilu, ač v jeho protestaci se o tom nic nepraví, nýbrž pouze o poslechnutí zákonu Kristova. Stejně nestojí v ní nic o tom, že Hus prohlásil, jako by nikdy býval nehlásal ani nehájil ničeho, co by bylo bývalo proti katolické nauce. (Text protestace viz Documenta, 89. Srov. Sedláč, Hus, 333 a tamže pozn. 1). Na tento projev českých pánů odpověděl patriarcha antiochenský. Oznámil, že Hus dostane veřejné slyšení dne 5. června s ujištěním, že Hus bude zcela jistě osvobozen a propuštěn, dokáže-li se nepravdivost žalob na něho podaných. Aby si nemohli *H*-ovi stoupenci již stěžovati na falešné články, tedy uložil sbor opětne jejich prozkoumání, jakož i některých spisů Mistrových. Komise si počínala vskutku velmi přísně, odstranivši ze 34 článků 23. Mezi vynechanými byly ty, jež podle *H*-a nebyly tak v jeho spisech, ačkoliv jeho poukaz vztahoval se pouze na slovné znění nikoliv však na smysl, v němž tam skutečně byly. Kromě toho vypustila komise i takové články, jež mohly mít sice dobrý smysl, ale ve skutečnosti byly pohoršlivé a bludné. Za to však v traktátě *H*-ově o církvi našli theologové 15 bludných vět, k nim připojila komise ještě 7 článků z traktátu proti Pálčovi a 6 ze spisu proti Stanislavovi, což s jedenácti články, jež z původních 42 článků před komisí obstály, tvořilo dohromady 39 článků. Tyto pak zároveň se svědectvími pražskými a kostnickými tvořil materiál pro veřejné slyšení připravený. — Veřejné slyšení začalo 5. června, za kterýmžto

účelem byl dopraven Hus den před tím do kláštera františkánského. V jeho refektáři se konalo přelíčení s *H*-em za předsednictví kardinála Petra z Alliaku. Tento dal čísti žalobné články před *H*-ovým příchodem, z čehož jakýsi Oldřich učinil povyk, že prý sbor chce učení *H*-ovo odsouditi, aniž by ho slyšel. Na zakročení císařovo nemělo dojíti k vyhlášení rozsudku hned v audienci, čímž poplach utišen. — Hus dostavil se do františkánského refektáře, kamž mu dodali páni jeho spisy, z nichž měl koncilu dokázati falešnost nářknutí. Jest podivno, že Hus mluvící stále o překrucování svých slov usiloval o nedodání některých svých spisů. Jest to v první řadě spis „Contra occultum adversarium“, mluvící o podrobení se církve moci světské. Tento spis vymohli páni zpět z rukou komisařů k nemalé radosti *H*-ově. Nejnápadnější však je, že Hus chtěl pomocí přátel odstraniti i svůj traktát „De ecclesia“, jehož vydání členům komise Mistr svým stoupencům vytýkal. Když Hus tvrdil, že články právě z tohoto traktátu vypsane jsou zkomoleny, pak mu mělo přirozeně záležeti na tom, aby se koncil z vlastní zkušenosti mohl přesvědčiti o křivdě na něm páchané a dáti mu proto text traktátu do ruky. — Při prvním slyšení se pravděpodobně jednalo o články pražské a deset prvních kostnických. Hus patrně se domníval, že bude moci dokazovati sněmu správnost svých názorů, čehož jeho vynikajícím odborníkům nebylo naprosto zapotřebí. Koncil si přál, aby při každém článku prohlásil, zda mu učil čili nic. Proto, když místo těchto odpovědí chtěl dávat obšírná vysvětlení, volali naň členové koncilu, aby řekl buď ano anebo ne. Druhé slyšení bylo 7. června. Jednalo se na něm o remanentismu *H*-ově, při čemž měl hlavní slovo Petr z Alliaku. Když se obžalovaný dovolával Boha i svědomí pro svou nevinu, odvítel mu kardinál, že jej musí souditi podle toho, k čemu se dílem přiznal, a co mu bylo dokázáno. Nežádalo se na něm tedy bezpodmínečně

ného podrobení se koncilu (Ottův slovník, 916), nýbrž šlo o usvědčení na základě jeho vlastního chování. Poměr svůj k Viklefovi snažil se vymluvit v tom smyslu, že se jeho názorů zastával pouze částečně, své výroky o něm v Praze pronesené, jakož i chování k censurám církevním a k arcibiskupovi Zbyňkovi různě vykrucoval. Apelaci ke Kristu, jež byla vyloženým opovržením nejvyšší autority církevní, dokonce i hájil. Slyšení toto mělo svůj vliv i na Zikmunda, jenž prohlásil, že by se nikdy nezastával nějakého kacíře, nýbrž naopak ještě by se o jeho potrestání sám postaral. I vyzval *H-a*, by se podrobil koncilu. — Třetí kritické slyšení konalo se 8. června. Podkladem jeho bylo 39 článků z jeho traktátů v Kostnici vybraných. Když Hus někdy namítal, že některý z nich není tak reprodukován, jak je v jeho spise, tu vždy jeden anglický biskup vyhledal ono místo ve vlastnoručně psaném exempláru *H-ově*, takže pak již nemohl klásti ani nejmenších námitek. Výsledek slyšení byl ten, že v některých bodech se Hus přiznal sám, v jiných pak byl usvědčen svými vlastními spisy. V této kritické situaci hledí si pomoci prohlášením, že se chce podrobiti poučení sboru, ale ten, jsa si vědom své nejvyšší autority ve věcech víry, žádá, by se podrobil nikoliv jeho poučení, nýbrž jeho rozhodnutí. Hus i tu se vyfáčí, že tak učini, ale po daném poučení, jinak řečeno prál si disputace, které církevní sbor nemohl připustiti, neboť by tím býval poprel svou vlastní autoritu. Koncil, jsa o jeho bludech přesvědčen na základě jeho vlastních spisů, doporučuje mu, aby: 1. Uznal bludnost svých názorů, 2. Zavázal se pod přísahou, že již nebude jich šířiti, 3. Je odvolal a 4. Hlásal pro příště jenom názory pravověrné. Hus opět poukazoval na falešné svědky, kteří přece již nepadali na váhu, a císař vida jeho zatvrzelost i nebezpečí pro sebe samého (naukou o milosti, podle níž panovník ve stavu těžkého hříchu není vládařem), prohlásil ke kardinálům, že Hus se již

nikdy nesmí vrátiti domů, a proto aby jej odsoudili. — Církevní sbor učinil potom ještě poslední pokus o *H-ovo* vyvážnutí z procesu. Stalo se to novým přehlédnutím 39 článků. Zhola nepravdivo jest tvrzení, podle něhož ostatek schůze vyplněn byl různými namnoze na základě překroucených dat zkombinovanými žalobami, po jejichž dokončení Pálec a Michal de Causis uznali za dobré ohraditi se před koncilem, že nic proti *H-ovi* ze zášti nepodnikali. (Ottův slovník, 917). Nejednalo se předně o žádný zákrok obou českých odpůrců *H-ových*, nýbrž o prozkoumání 39 článků smíšenou komisí theologů za vedení kardinálů Ailly-ho a Zabarelli-ho. Umysly, jež při tom komisi vedly, nebyly *H-ovi* nijak nepřátelské, nýbrž právě naopak jemu prospěšné. Chtělif členové odstraniti poukazy *H-ovy* na nepravdivost některých článků, pročez „z dřívějších přejala (= komise) doslovně třináct, devět poněkud upravila, a šest z traktátů *H-ových* vypsala obšírněji.“ Pouze „článek 4. a 30. byly nově přidány.“ (Sedlák, Hus, 345). Že skutečně o žádném falšování v neprospěch Mistrův nelze mluvit, vysvitá z dalších slov Sedlákových (U. m.): „...nelze upřiti, že si počínala (= komise) velmi blahovlně, vynechavši i čl. 19., že světská moc má kněze nutiti, aby zachovávali zákon Kristův, 21. o apelaci ke Kristu a 26. proti interdiktu. Hus, nechtěje odvolati z ohledů, že by po svém návratu před českou veřejností neobstál, nalezl sobě záminku k neústupnosti poukazem na domněle nesprávné znění článků svědeckých. Za těch okolností přišel k němu do vězení Pálec, aby jej přiměl k odvolání a tím i k záchraně života. Shora uvedená slova o omluvách Pálčových jsou velice jednostranná, neboť i Hus se Pálčovi omlouval za urážlivý název „fictor“ (podvodník) mu daný v traktátě „Quidamon.“ Po bezvýsledné návštěvě Pálčově dostavili se 1. července k *H-ovi* ještě arcibiskupové řížský a dubrovnický se šesti jinými členy

koncilu, aby se znovu pokusili přiměti Mistra k odvolání. Když i to bylo marno, přišli k němu 15. července kardinálové Ailly a Zabarelli, nabízejíce mu odvolání sestavené na základě vlastních jeho slov, jež napsal 22. června ke svým přátelům: „Dobře, já budu přísahati, že nikdy jsem těch bludů nekázal, nedržel, ani jich netvrdil, aniž je budu kázati, držeti a tvrditi.“ (Docum. 136, Se d l á k, Hus, 348). Formule onoho odvolání zněla: „Nikdy jsem se těch článků nedržel ani je nekázal a kdybych tak býval činil, býval bych špatně jednal, poněvadž je prohlašuji za bludné a přísahám, že nechci se jich držeti ani jich hlásati.“ (Se d l á k, tamže). Když ale ani na vlastní slova nechtěl přistoupiti, nýbrž znovu prohlásil, že trvá na svém rozhodnutí z 1. července, tu podle slov P a l a c k é h o (Dějiny, III., 116), „sbor, neměl-li jemu přisvědčiti a dáti se od něho posléze mistrovati, musel konečně přikročiti k odsouzení jeho, jak toho žádali zákonové církve.“ Stalo se tak dne 6. července v kostnické kathedrále. Po přečtení protokolu o vedení procesu vyhlášen ortel, jímž se Hus odsuzuje jako kacíř, načež následoval obřad zbavení kněžství. Po něm předán odsouzenec rameni světskému na potrestání. Císař Zikmund pak ho ještě téhož dne dal jako kacíře upáliti na břehu Rýna.

Učení Husovo. Předně jde o zdroj nauky Husovy. Otázka tato byla předmětem četných diskusí vědeckých a není ještě ani teď rozřešena definitivně. Na jedné straně jest mínění L o s e r t h o v o, podle něhož jest Viklef duchovním otcem *H-ovým*, na druhé pak N o v o t n ý, snažící se vlivy anglické na *H-a* zredukovati na minimum. Nepopírá sice závislosti *H-ovy* na Viklifovi, ale přikládá domácímu hnutí daleko větší vliv na *H-a*, nežli „evangelickému“ Mistrovi. Krofta ve svém posudku 1. dílu *Novotného H-a* poukázal na slabiny podobné argumentace. Po stránce metodické *Novotný* každou, třeba zcela povšechnou a vzdálenou shodu nebo podobnost, kterou nalézá mezi

H-em a jeho domácími předchůdci, třeba se týkala věcí nejen u nás, nýbrž i jinde, a nejen v tehdejší době, nýbrž ve středověku vůbec běžných, prohlašuje za neklamné svědectví *H-ovy* přímé a těsné souvislosti s předchozím domácím hnutím náboženským, z něhož se snaží vyvoditi vše, co *H.* činil a hlásal. (ČČH., 1920, 195). Po této stránce jest správně, co napsal L o s e r t h (Mitteilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung, 1908, 518) proti podobnému mínění Kybalovu: „... jak mnohé zásady souhlasí na vlas, ba téměř doslovně s názory Viklefovými; a tu jest se diviti, že Hus nepřevzal ocenění Písma sv. a pod. raději z Janova, nežli doslovně z Viklefa“. Pokud se nepopíratelných vlivů Viklifa na *H-a* týče, *Novotný* je sice připouští, ale pouze potud, pokud *H-ovi* vyhovovaly, a pokud s domácím hnutím souvisely. Tuto druhou část odmítá Krofta, jakožto málo pro *H-a* lichotivou, neboť „se tu *H-ovi* přisuzuje neschopnost nebo nedostatek odvahy přijmouti novou myšlenku, nebyla-li vyslovena neb aspoň nadhozena předchozím vývojem domácím“. (Tamže, 196). Se d l á k rozhodnul *H-ovu* souvislost s dobou předhusitskou v tom smyslu, že lze zjistiti v této době určité zjevy (idea o antikristovi, hloubání o Eucharistii, boj proti pokleslosti duchovenstva a pochybené praxi odpustkové), jež zdají se býti přípravou na *H-ovo* vystoupení, ale příčinné souvislosti nepodařilo se až dosud nikomu dokázati. (Hus, 370). Za těchto okolností nezbyvá, nežli dáti za pravdu Se d l á k o v i (tamže), podle něhož působil na *H-a* Viklef, a to vlivem jeho učitelů Stanislava ze Znojma, Štěpána z Kolína a Mikuláše z Rakovníka. Jak již nahoře ukázáno, působily na pražské myslitele nejprve filosofické spisy evangelického Mistra, po nich pak teprve dochází na jeho díla theologická. U *H-a* lze zjistiti první vliv spisů Viklefových v roce 1403 v kázání na sv. Kateřinu, jež jest zajímavou s dvojího stanoviska: 1. Hus nazývá Viklefa po prvé Mistrem „evangelickým“.

2. V kázání útočí Hus proti odpustkům. Úřad kazatelský a učitelský seznámil Husa s těmito spisy Viklefovými: De veritate sacrae Scripturae, Opus evangelicum, De mandatis. Práce tyto ho ještě více podněcovaly v horlení pro reformu církve, leč učily ho nazírat na vady souvěkého života církevního okem Viklefovým. Jmenovitě spis „De veritate sacrae Scripturae“ ho přivedl k novému nazírání na církev, jež od té doby byla mu souhrnem všech praedestinovaných, hlavou její pak byl pouze Kristus. Církev římská byla takto pouze částí této církve, věriti jí bylo pouze potud, pokud se shoduje nauka její s Písmem sv. Tedy popření viditelnosti církve, její neomylnosti a primátu biskupa římského. Praktické důsledky z podobných názorů plynoucí pak byly: Církev má následovati Krista, jakožto svého nejvyššího Pána v chudobě a utrpení, protože není oprávněna k držení majetku ani k vládnutí. Jelikož jenom v Písmě sv. jest obsažena pravda, platí zákony pouze potud, pokud se o ně opírají, vše ostatní jest jen samý lidský náledek. Zákon Boží jest povinen každý kněz neohroženě hlásati, a proto mu nesmí v tomto úkolu nikdo brániti. V mnohé z těchto zásad se ozývá z předchozího období Janov, ale příznačně jest, že Hus se ho nikde nedovolává, nýbrž všechny tyto názory čerpá výhradně z Viklefa. V radikálních těchto názorech ho ještě více utvrzuje Viklefov Dialogus, Trialogus a Pastorale. Když pak v roce 1408 polemisoval Hus ohledně nauky o Eucharistii, sáhnul ještě k Viklefovu traktátu „De Eucharistia“ a octl se takto na úplně bludné cestě. Jelikož jsme se jeho bojem o remanenci blíže zajímali, obrátíme pozornost k jiné věci, totiž zdali Hus byl již v roce 1408 materiálním bludařem, jak dokázal Sedlák (Hus, 116). — Proti tomuto názoru se prudce ohradil Novotný (Hus, I., 252 p. 2), nazýváje to tendenční bezdůvodností, řka, že „s konfesijním stanoviskem nemá historie co činiti“. Vyvrátiti mínění Novotného není ne-

snadno, neboť sám sebe usvědčuje z nepravdy, nebo alespoň z omylu. Předně diskredituje *H*-ovo prostředí, mluvě (Hus, 249) při pražské disputaci s Novianem o pražských viklefovcích. O něco dále (str. 251) nazývá viklefovce i samotného *H*-a. Hájí sice pravověrnost všech těchto pražských viklefistů poukazem, že jejich „stanovisko, třebaž o Wiclifa opřené, nebylo nikterak kacířské, nýbrž na Písmě založeno, ale s praxí tehdejší církve, s duchem jejího církevnictví bylo naprosto nesrozumitelné, a nechť i nejsouc, stávalo se kacířským“. Že takovouto „apologii“ Novotný *H*-ově pravověrnosti spíše uskočil, nežli prospěl, vyplývá z úsudku Kroftova. Krofta chápe totiž slova Novotného v tom smyslu, že pražští viklefovcí nebyli daleko kacířství (ČCH., 1920, 198). Že tu o žádné konfesijní stanovisko nejde, vysvitá z toho, že Novotný sám spatřuje hlavní oporu pražských viklefovců (vedle spisů Viklefových) v Písmě sv. Tu pak nešlo o pouhý konflikt s praxí církve, nýbrž i o viru samu, neboť zdrojem učení katolického není výhradně Bible, nýbrž i církevní tradice. Toto popírání církevní autority přiznává Novotný sám při disputaci s Novianem (str. 249), řka: „Biblický, ideál Kristovu bližší základ českých Mistrů nebyl nijak ořesen, že proti němu bylo lze namítnouti jen vůli a sílu autority církevní.“ Tím ovšem padá i výmluva, jako by se stanovisko pražských viklefistů stávalo kacířským bezděčně a proti své vůli; neboť akt zneuznávání autority církevní není — u Mistrů — něčím bezděčným, nýbrž vědomým a úmyslným. Jest přece zcela nemyslitelné, že by někdo v popírání církevní autority mohl spatřovati projev pravověrnosti. Proto nebyl v tomto ohledu zaujat Sedlák, jenž z toho zcela správně považoval *H*-a za bludaře, nýbrž Novotný, podle něhož „stanovisko české, třebaž o Wiclifa opřené, nebylo nikterak kacířské,“... ale stávalo se kacířským (!). Proto zcela správně napsal Krofta

(ČCH, 1920): „Proč vědecký historik, jemuž hledisko církevní je zcela cizí, tak usilovně dokazuje pravověrnost *H*-ovu a jeho strany, nechápu“. — I vnější svědectví z té doby již prohlašují *H*-a za viklefistu a ne za pouhého stoupence „evangelického“ Mistra, nýbrž dokonce i za vůdce jeho strany v Praze. Tak Jan z Rakovníka píše ve svém listu k *H*-ovi: „Přijal jste příjmení od Viklefa... Tvrdí o vás, že vy přede všemi nesete korouhev tohoto odsouzeného vůdce Viklefa“. (Sedlák, List Jana z Rakovníka Husovi, otisk z Hlídky, 1909, str. 12). V té době sepsaná disputace Novianova s *H*-em nás zpravuje, že autor její byl pozván *H*-em a jinými Viklefisty. Jinak řečeno: Hus byl vůdcem strany Viklefovy v Praze již roku 1409. (Týž, Jacobi de Noviano, Mgr. Parisiensis, Disputatio cum Hussitis, str. X.). — Později počínají působiti na *H*-a vlivy jiné, vlivy valdenské. Učení této sekty šířil v Praze Mikuláš z Drážďan, o jehož náboženské příslušnosti měli historikové sice jisté pochybnosti (Srov. Goll, Chelčický a Jednota, str. 294, p. I), leč nejnověji jeho valdenství již uznávají (viz Pekař, Prostředí doby Žižkovy, ČCH, 1925, 16–17 a Chaloupecký, K dějinám Valdenských v Čechách před hnutím husitským, tamže, str. 381, p. I). Přítomnost Valdenských v Praze za doby *H*-ovy dá se tušiti již v procesu Abrahamově (1406), jenž *H*-ovi nevalně prospěl. Zastával se on obžalovaného, nechtějícího přísahati při výslechu. Šíření jejich nauky netoliko v lidu (jak až dotud bylo), nýbrž i mezi inteligencí počalo se příchodem Mikuláše z Drážďan do Prahy. Stalo se tak někdy koncem roku 1411. Jak spisy Mikulášovy dosvědčují (Viz Sedlák, Mikuláš z Drážďan, otisk z Hlídky, 1914), hlásal Mikuláš skutečně některé zásady povahy čistě valdenské, jako: Oprávněnost laiků kázati, zákaz přísahy a trestu smrti, popírání existence očistce, s nímž souvisí i zamítání modliteb za zemřelé. Na *H*-a jeví se vlivy Mikulášovy v kázání „Dixit Martha“ proneseném na dušičky 1411. Novotný

(Hus, II., 22) se snaží dokázati, že Mikuláš vypisoval z *H*-a, leč tato jeho ničím nedoložená domněnka neobstojí před věcnými důvody Sedlákovými (Mikuláš z Drážďan, str. 46). Proto zcela správně označuje Krofta (ČCH, 1923, 522) Novotného výklad o poměru *H*-ově k nauce o očistci „za příliš hledaný, nepřirozený“, s výslovným podotknutím, že Novotný se snaží pomoci *H*-ově pravověrnosti při očistci právě tak jako při nauce o remanenci. Že celá věc nebyla tak nevinná, prozrazuje sám Novotný (Hus, II., 21), řka, že tehdy „snad již pochybnosti, týkající se očistce, se ozvaly, anebo jistě začínaly klíčiti“. Divně se proto vyjímá další jeho tvrzení, podle něhož Hus zůstává zcela pravověrný (str. 34). — K vlivům valdenským připojily se roku následujícího i vlivy apokalyptické. Ani v tomto směru není Hus nijak samostatný, podléhá svému „pomocníkovi v evangeliu“, Jakoubkovi ze Stříbra. Ten měl při kvodlibetu konaném v lednu 1412 kvestii, v níž na základě Janových Regulí dokázal totožnost papeže s antikristem, Hus pak se (jak již nahoře poukázáno) proti tomuto mínění netoliko nepostavil, nýbrž se ho dokonce i zastával. — Stanovisko *H*-ovo k papeži-antikristovi jest viditelnou známkou Mistrova definitivního rozchodu s církví, a poněvadž vyvěrá z podstaty čistě ideové, nelze souhlasiti s Novotným, podle něhož dohnala *H*-a k rozchodu s církví událost vnější, totiž hlásání odpuštění. Mínění tohoto jest i Krofta, projevující nesouhlas s míněním Novotného, jako by názory *H*-ovy byly bývaly až do roku 1412 veskrze pravověrné. Krofta (ČCH, 1923, 523) poukazuje, kterak *H*-ovy názory „pohybující se někdy ve věcech jistě podstatných (remanence, očistec, církev a papežství)“ na hranici krajní možnosti, „ukazovaly tak, že Hus ve svém nitru přece jen byl odcizen pravověrnému nazírání církevnímu. Zakrýval však to podle Novotného s podivuhodnou obratností a vypočítavostí, nechtěje svým kacířstvím

uškoditi svému vysokému poslání mravnímu.“ Pod tíhou tohoto svědectví o *H*-ově rozchodu s církví na základě odchýlných a nesprávných názorů dogmatických padá mínění Novotného, podle něhož prý rozchod s církví se stal pro snahy opravné (Hus, II, 311), proti nimž se přece církev nikdy nestavěla a pro něž také nikoho ani netrestala. — Podávše přehled myšlenkového vývoje *H*-ova, přikročíme k jeho názorům. V celé nauce *H*-ově hraje nejdůležitější úlohu názor na církev. Bludné názory v tomto směru vyvěraly z nauky o předurčení. Hus totiž považuje za předurčené pouze církev svatých, čímž úplně padá viditelná církev se svou nejvyšší viditelnou hlavou. Hus odvolává se ve své ecclesiologii na sv. Augustina, avšak neprávem, neboť tento učitel církevní zahrnoval do pojmu předurčených netoliko neviditelnou církev svatých, nýbrž i viditelnou církev bojujících. Z toho důvodu není zřídlem bludných názorů *H*-ových sv. Augustin, nýbrž pseudoaugustinismus Vikleřův. Názor o církvi svatých jakožto předurčené měl nedozírné následky v praxi. Předně co do rozsahu pojmu slova církev. Jelikož předurčená církev svatých byla podle něho totožná s církví obecnou, pak církev římská byla pouze církví částečnou. Hlavou církve svatých jest Kristus, z čehož plynuly opět revoluční názory o spravování církve. Uznával sice sv. Petra za nástupce a náměstka Spasitelova, leč pouze pro jeho vynikající ctnosti. Tento názor pak rozšiřuje i na všechny nástupce sv. Petra, biskupy římské, prokřesťuje jejich nástupnictví závislým na subjektivní kvalifikaci. Tento poslední zbytek moci papežské podemlel ještě falešným výkladem slov, jimiž Kristus ustanovil sv. Petra za nejvyšší viditelnou hlavu církve, řka, že ona slova o skále dlužno (prý) vztahovati na osobu Spasitelovu, nikoliv však na sv. Petra. Z popření primátu vyplynulo zamítnutí učitelské autority církevní. Písmo sv. se stává jediným pramenem víry, z tradice ponechává sobě Hus pouze nejstarší Otce církevní a to ještě pouze

potud, pokud se mu hodili k podepření jeho názorů. Názor o církvi souvisel těsně s její správou i udílením svátosti. Jak již zmíněno, spatřoval Hus pramen moci sv. Petra nad ostatními apoštoly nikoliv ve slovech, jimiž Spasitel mu ji udělil, nýbrž v jeho ctnostech. V důsledku toho považoval římské biskupy pouze tehdy za náměstky Kristovy a nástupce sv. Petra, pokud byli úplně bezúhonnými a nevládli světsky. Tato závislost na subjektivní kvalifikaci jest prvním průlomem do církevního nazírání na moc duchovní. Další podvrtnou zásadou bylo prohlášení moci duchovní za moc plynoucí jen ze svěcení (*potestas ordinis*), nikoliv ale z právoplatného zplnomocnění duchovní vrchnosti (*potestas iurisdictionis*). Jak patrně, věří Hus v papežství i moc úřadu kněžského, jakož i v prostředkování spásy s ním spojené, ale jenom za určitých podmínek, zůstáváje takto pouze na venek na půdě pravověrně katolické. — Eucharistické názory *H*-ovy, pokud byly katolické či nic, jsme již předvedli dříve při sporu o remanenci. Proto budeme věnovati pozornost jiné části nauky o svátosti oltářní, totiž podávání laikům pod obojí způsobou. Původ jeho lze klásti na počátek r. 1414, tedy do doby, kdy Hus meškal mimo Prahu. Později, kdy se již v Praze čile agitovalo pro kalich, byl Mistr tam, leč nijak se hlásání novot nebránil. Nesouhlasil sice s Jakoubkovým názorem o nutnosti laického kalicha ke spasení, uznáváje jeho užitečnost a spasitelnost, leč sám z kalicha nepodával. Poněvadž ale jinak nechával Jakoubkovi i oběma Mistrům drážďanským, Petrovi i Mikulášovi úplnou volnost, lze označiti *H*-ův podíl na vznikajícím přijímání pod obojí za negativní. Jasně své mínění vyslovil Hus teprve až po svém příjezdu do Kostnice sepsáním traktátu „Utrum expediat laicis fidelibus sumere sanguinem Christi sub specie vini.“ Ačkoliv Mistr při jeho sepsování vydatně použil kázání Mikuláše z Drážďan,

jakož i prvního traktátu Jakoubka ze Stříbra, přece jeho úsudek zněl od nich odchylně. Uznal užitečnost přijímání pod obojí, ale prohlásil je pouze za přípustné, nikoliv ale za povinné. Domáci horlivci však zdůraznili celkový souhlas *H-ův* s jejich snahami, čímž jejich usilování dostalo se nové podpory, autority *H-ovy*. — O svátosti pokání bloudil Hus, t. j. odchyloval se od pravověrného názoru katolického tím, že zpovědníkovi přikládal pouze t. zv. zkušebnou moc odpouštětí hříchů. To znamená, že kněz nerozhřešoval na místě Božím moci sobě danou, nýbrž pouze oznamoval, že hříchů odpustil Bůh. Svátostná moc kněžská tím byla položena na roveň nule, z čehož plynul zase blud nový. Byla to nauka o udílení odpustků. Neměl-li podle *H-a* kněz práva odpouštětí (na místě Božím) hříchů, pak ani neměl moci udílet odpustky, t. j. buď úplně anebo částečně promíjet tresty časné za hříchů vyměřené. Hus tím takto úplně popíral moc klíčů, danou Kristem sv. Petrovi. — Přisluhování svátostmi vůbec učinil Hus co do účinku pochybným, hlásaje jeho platnost závislou jednak na mravním životě kněze, jednak na předurčení. V prvním případě to znamenalo neplatné udílení svátostí knězem nehodným, v druhém pak se vkrádala věřícím pochybnost o jejich platném přijetí následkem nejistoty o praedestinaci příslušujícího jim kněze. — Ohledně očištění neměl Hus pevně ustáleného názoru. Jak již naznačeno, měl o něm jisté pochybnosti, neboť v kázání „Dixit Martha“ kromě vývodů Viklefových pro existenci očištění svědčících cituje Hus i spis Mikuláše drážďanského „De purgatorio“, v němž se očištěc popírá. — Ohledně správy církevní, pokud se záležitosti čistě duchovních týče, zamítá Hus moc jurisdikce, uznávaje pouze moc svěcení (ordinis). Tvrdil totiž, že se každému knězi dostane duchovního poslání (teprve z jurisdikce plynoucího) již zároveň se svěcením. Proto mohl každý kněz volně kázati, i když mu to jeho představení zapověděli a mohl rovněž i ab-

solvovati v případech rezervovaných vyšším instancím. Světskou správu církve, t. j. správu jejího majetku zamítá Hus úplně. Souhlasně s Viklefem spatřuje kořen různých nezřízeností v majetku církve. Volá tudíž krále i šlechtu k provedení reformy na základě konfiskace beneficiálních statků, jakož i zadržení platů, jež podle něho byly pouhými almužnami. Ještě horší však jest, že v druhém aktu na druhém zápasu o Viklefa (1412) prohlásil Hus za přípustno odnutí majetek i těm kněžím, kteří se habitude nikterak neprohřešovali, čímž církvi a kněžstvu vůbec odepřel jakékoliv právo držeti sobě majetek a zároveň i vydal klerus i zdroj všech jeho životních příjmů na milost i nemilost moci světské. Jakoukoliv právní obranu církve předem znemožnil prohlášením kanonického práva za lidský náledek. — Řehole Hus potíral ostře, tvrdě, že nejlepší a nejjednodušší řeholi jest ta, jež pochází od Krista. Uznává sice závaznost slibů Bohu daných, leč předpisy řeholní prohlašuje za nálezk-lidské, jež (prý) překáží zákonu Božímu. Jedině závaznými jsou předpisy Boží. Různé regule a kony stítuze vlastně jenom ruší jednotu církve a svou ostrostí mohou případně škoditi i jednotlivcům. Mimo to prohlašuje je Hus za škodlivé i pro ostatní občanstvo, předhazuje jim (ovšem většinou zcela neprávem!) lenost a vykořisťování věřících. — Až potud vylíčené zásady *H-ovy* zasahovaly svými praktickými důsledky většinou pouze do života kněžského. Jiné názory rozšiřovaly se kromě toho i na ostatní obyvatelstvo. Byla to nauka o milosti. Hus rozeznával dvě skupiny v církvi. Předzřízených, t. j. těch, kdož byli z církve, a předzvěděných, čili oněch, kteří byli v církvi. Předzřízení byli podle něho skutečně syny Božími a proto nemohli nikdy pozbyti blaženosti, byť se vůbec ani ve stavu milosti nenacházeli, naproti tomu předzvěděni nebyli syny Božími a nemohli se jimi ani státi, i když by byli ve stavu milosti posvěcující. V názorech se jeví rozpor, neboť Hus

prohlašuje člověka ve stavu smrtelného hříchu za ďábla, což u předzřízeného, jenž nemohl synovství Božího pozbyti ani hříchem těžkým, se divně vyjímá. Na druhé straně zase předzvěděný i když jest ve stavu milosti, nemůže dosáhnouti blaženosti věčné, jelikož nenáleží mezi vyvolené Boží. Chtěje uniknouti této kontradikci, pomáhá sobě jakýmsi pláštěm milosti, která přebývá ve svatých a zakrývá jejich vady. Netřeba dokazovati praktické důsledky takového učení pro mravní život lidu. Ubíjelyť na jedné straně všechno úsilí o polepšení chyb, na druhé straně pak sváděly člověka ke klamnému domnění, podle něhož jemu jakožto vyvolenci Božímu nemohou špatné skutky nikterak uškoditi. — Jest-li tyto zásady zasahovaly spíše do života soukromého, pak nauka o následcích přivoděných ztrátou milosti hluboce porušovala základy veřejno-právní. Podle *H*-a propadal člověk těžce prohršílý ztrátě důstojenství, úřadu, ba dokonce i majetku. Pokud se prvního týká, hlásal Hus, že hodnostář, ať již duchovní nebo světský, dopustí-li se těžkého hříchu, pozbývá své hodnosti i moci s ní spojené. Zásada ona byla tím krutější a nebezpečnější, že onen hodnostář nemusel případně ani býti hříšníkem, nýbrž stačilo pouze, aby patřil do počtu předzvěděných. Poněvadž pak nikdo nemohl s určitostí vědět, byl-li ten či onen hodnostář předzvěděný či nikoliv, byla tím uvedena jak duchovní tak i světská autorita v pochybnost. O nic lépe nebylo v ohledu majetkovém. Jako poddaný svému pánu se zprotivivši propadá ztrátě majetku, tak i hříšník není hoden něčím vládnouti. Již proto ne, poněvadž neužíval svého majetku k dobrým účelům, pročť druží mají právo zmocniti se jeho statků. — Vylíživše osudy *H*-ovy, vnitřní jeho vývoj, jakož i jeho názory, přikročíme k závěru z těchto praemis plynoucím, totiž k Husově rehabilitaci. O věci této psal před lety Kalousek (O potřebě prohloubení vědomostí o Husovi a jeho době, Praha 1902 a 1915), nejno-

věji pak otázku tuto znovu na přetřes uvedl prof. Pekař (K boji o Husa, Národ. listy, 1925, ze dne 23. srpna). Vzhledem k důležitosti i aktuálnosti předmětu jest záhodno blíže se jím zabývat. — Pekař staví své předpoklady na poměr katolických historiků Lenze a jmenovitě Sedláka k *H*-ovi, tvrdě že jejich úsudky o Mistrovi jsou nesprávné, a na kritizování procesu *H*-ova, jehož rozsudek nebyl spravedlivý, neboť v nazírání na církev (jež přivodilo *H*-ovu prohru) byl (prý) na stanovisku církevním a pak že se jednalo spíše o veliké nedorozumění mezi theology. S těmito předpoklady nelze souhlasiti z následujících příčin: 1. U Sedláka nejde o žádný osobní názor, nýbrž o závěr vyvozený z *H*-ova traktátu „De ecclesia“, tak že jakákoliv nesprávnost nazírání jest vyloučena. 2. Poukaz Pekařův na výrok Sedlákův, podle něhož Hus stál v nazírání na církev na stanovisku orthodoxně-katolickém, neodpovídá skutečnosti, jelikož Sedlák mluví o zdánlivě katolickém smýšlení *H*-ově v tomto směru. (Hus, str. 286). 3. Nedorozumění theologů při procesu *H*-ově jest jednoduše nemyslitelné, neb se nejednalo o žádné jemné distinkce, nýbrž o fundamentální otázky, jako: Je-li též hlavou církve papež, či jenom Kristus? Co jest církev? Jest papež nástupcem sv. Petra a náměstkem Kristovým a má-li takovou moc, jakou obdržel sv. Petr od Spasitele či nic? V takových základních věcech byl omyl a nedorozumění zcela vyloučeno, zvláště když jednání s *H*-em se účastnili tak vynikající odborníci jako Gerson a Petr z Alliaku. — Mluví-li Pekař o revisi *H*-ova procesu, pak jest divno, jak mohl při tom zapomenouti na spor vedený roku 1426 a 1429 Příbramem o Viklefa. Příbram útočil na „evangelického Mistra“ tak ostře, že „nejen zajisté smelejší husité řečmi jeho uražení se býti citili, ale i mírnější kališníci mnozí počali se báti, kdyby Viklef byl kaceřován, že by pak i Hus, Viklefa chválivší a následovavší,

kacířstvím naříkán býti mohl". (Palacký, Dějiny, III, 373). Útoky tyto dospěly vrcholu v roce 1429. Pro revisi *H*-ova procesu jsou důležité ony polemiky proto, že s ním byly důsledky svými v přímé souvislosti. Souvěký pramen vypráví nám totiž následovně: „Jmenovitě jest litovati, že odsouzení na smrt dobré paměti Mistra Jana *H*-a v Kostnici bylo by považováno za pravoplatné a nezrušitelné (non impugnabilis).“ (Höfler, Geschichtsschreiber der Hussit. Bewegung, II, 594). Takové nazírání české veřejnosti nebylo mílo ani samotnému Příbramovi, i snažil se proto popřít závislost *H*-ovu na Viklefovi, však ne právě s úspěchem. Opomíjejece k vůli stručnosti argumentaci Příbramovu, vytyčujeme pouze dvě věci: 1. Část husitského tábora počala věřit ve spravedlnost rozsudku nad *H*-em vyneseného, čili že revise jeho procesu roku 1429 učiněná dopadla ve prospěch církve. 2. Jelikož názor tento vyplynul z polemik Příbramových proti Viklefovi, snažil se Příbram ostří svých praemis seslabiti popřením souvislosti mezi *H*-em a Viklifem, což bylo zajisté velmi násilné a jasně svědčí o rozpacích, v jakých se Příbram ocitnul. — Pekař dále poukazuje na jednání koncilu basilejského s Husity a dovozuje, že sbor upustil od stanoviska, na něž se stavěl v Kostnici vůči *H*-ovi, ježto prý připustil disputaci na základě Písma sv. a tradice. V tom prý spočívala dvojí kapitulace církve, neboť prý koncil přistoupil na týž pramen víry, jaký platil i u *H*-a a pak prý chtěl již rozhodnouti diskusí o správnosti toho či onoho názoru. Obojí toto mínění jest nesprávné, neboť katolická církev již od svých počátků opírala se o Bibli i ústní podání a tudíž i netoliko na koncilu basilejském ale i kostnickém. Rozdíl mezi ní a *H*-em spočíval v uznávání učitelské autority církve kteréž Hus neuznal. Proto církev, dovolujíc husitům disputovati na základě Písma sv. i tradice, nikterak se nevzdávala své učitelské autority, vyhradivši sobě konečné a neodvolatelné rozhodnutí. —

Prohlašuje-li Pekař kompaktata za kapitulaci katolické církve před Husity a částečně i za rehabilitaci *H*-ovu, jest to mínění opět nesprávné, neboť církev uznala v kompaktatech Čechy za pravé syny své až teprve tehdy, když oni přistoupili na její názor na laický kalich, jemuž tak dlouho odpírali. Kapitulovali tudíž (dogmaticky) Husité před církví, což bylo zajisté špatnou (byť pouze nepřímou) *H*-ovou rehabilitací. (Srvn. Neumann, K boji o *H*-a, Brno, 1925, čís. 7 a 8). — Revise procesu *H*-ova jest nemožna ještě z jiného důvodu. Novotný (Hus, II, str. 311) praví, že Hus byl skutečným kacířem tehdy, když stál na soudě koncilu. Krofta (ČCH, 1923, str. 523) odporuje tomuto tvrzení, poukazuje, „že Hus ve svém nitru přece jen byl odcizen pravověrnému nazírání církevnímu“ již daleko dříve, již před rokem 1412. Jestli podle Krofty nebyl Hus pravověrným aspoň tři roky před svým procesem, a jestli podle Novotného byl opravdovým kacířem, když jej soudil koncil, pak tím oba čelní historikové čeští mimo katolický tábor stojící nepřímou přiznávají, že koncil *H*-ovi nijak neukřivdil, když konstatoval jeho kacířství a že tudíž odsouzení *H*-ovo jako kacíře bylo správné. Pak ale jest rozhodně záhadno, jak může jiný historik žádati na církví, aby provedla revisi celého *H*-ova procesu, ba dokonce, aby i *H*-a rehabilitovala.

Význam *H*-ův nutno oceniti po stránce reformní a literární-vlastenecké. Hus jakožto kněz mravně naprosto bezúhonný byl skutečně oprávněn, aby pro nápravu mravů duchovenských pracoval. Reforma kleru však byla pouhou složkou jeho činnosti opravné, neboť jeho přáním bylo mravní povznesení celé souvěké české společnosti. Kněží jakožto vůdcové lidu v první řadě museli býti (pokud toho potřebovali) zreformováni. O dobré vůli *H*-ově nelze po stránce reformní ani v nejmenším pochybovati. Náběhy opravné byly u něho velmi slibné, jen že prostředky, jichž se chopil, byly nešťastné. Předně, že zaváděl ožehavé otázky re-

formy duchovenstva před nepovolané forum laické, kterému vyličoval někdy poměry v kleru daleko hůře, nežli tomu ve skutečnosti bylo, anebo generalisoval, čímž podkopával u lidu poslední zbytky vážnosti, již kněžstvo ještě požívalo. Poněvadž pastorační činnost kněze spočívá na jeho autoritě osobní, znemožňoval Hus svými pašálními útoky na duchovenstvo jeho apoštolskou činnost ve farnostech. Jiná nešťastná okolnost v *H*-ově reformní činnosti byl její zdroj, Viklef. S opravnými jeho názory vsál zároveň i jeho nazírání na církev a její správu, čímž nemálo poškodil své dobře míněné snahy. Dokud toho nebylo, nikdo mu v jeho reformním snažení nepřekážel, ba naopak, byl to právě arcibiskup Zbyněk z Hazmburka, jenž ho vřele podporoval. Oportunistické schovávání názorů viklefských, aby jimi netrpěla *H*-ova reforma (o němž mluví Novotný) *H*-ovi příliš mnoho neprospělo, neboť Hus nebyl tak slavným theologem, aby vskutku vynikající theologové-souvěkovci jeho názorů neprohlédli. Později, kdy Hus ocitnul se v otevřeném boji s katolickou stranou, počíná trpěti jeho reformní snažení pod vlivem strannických bojů, kdy počíná hleděti spíše na smýšlení jednotlivců, nežli na jejich mravní charakter. Pěkný doklad zdůrazňování strannické příslušnosti nad mravní kvalifikaci podává nám dopis Ondřeje z Brodu k *H*-ovi (20. dubna, 1414), v němž se *H*-ovi činí výtky, které obviňuje kněžstvo sobě odporne ze zločinů, jichž by nedovedl dokázat, kdežto na chyby svých stoupenců vůbec nevidí a proto jich ani nekáře. Bilance *H*-ovy reformy duchovenstva byla tato: Viklefské vlivy ho připravily o blahodárný vliv na celé kněžstvo, nápravu zbylého mu kleru, jenž přilnul k jeho zásadám, znemožnila strannickost kárající vady odpůrců a nevidoucí viny vlastních stoupenců. — Po stránce literární získal sobě Hus nehynoucích zásluh o úpravu českého pravopisu zavedením diakritických znamének místo spřežek. Stalo se tak spisem „De orthographia Bohe-

mica“ sepsaným roku 1412. Tehdy začal česky psát i a sice z dvojího účelu: 1. Aby získal i lid svým názorům a 2. aby ho uvědomil nábožensky. Spisy jeho v jazyku národním sepsané jsou: Výklad víry, Výklad páteře, O svatokupectví a Postila. Všechny tyto práce opírají se o Viklefa, jež Hus většinou doplňuje pouze ostrými útoky a různými vzpomínkami. Samostatněji se nám Hus jeví v menších svých spisech, jež jsou: Dcerka, Provázek třípramenný, Jádro učení křesťanského, Krátký výklad víry, Krátký výklad páteře, Devět kusův zlatých, Páteř zlých lidí a Knížky proti knězi kuchmistrovi. — Nelze naprosto souhlasiti s tvrzením, jakoby Hus býval zreformoval duchovní zpěv uvedením české písně do kaple betlémské. Jest přece známo, že český lid zpíval při službách Božích již dávno před *H*-em! Rovněž se nedá bezpečně zjišťiti *H*-ovo autorství ani jediné z písní jemu přičítaných. O nějakém nepřátelství hierarchie k české písní *H*-em podporované se nedá rovněž mluvit, neboť arcibiskup Zbyněk postavil se proti Mistrovým snahám s písní souvisícím pouze tehdy, když on přepracoval píseň „Jezu Kriste, štědrý kněže“ tak, aby se stala populární šířitelkou remanence. Tu byl samo sebou arcibiskup nucen píseň zakázati z důvodů dogmatických, což synoda roku 1412 konaná opětovala. Nepotírala tudíž hierarchie *H*-ových snah o pěstování lidového zpěvu duchovního, nýbrž o zneužívání písně k šíření bludů v nejširších vrstvách lidu. — Latinské spisy *H*-ovy jsou obsahu filosofického a theologického. Jak již nahoře ukázáno, jeví se Hus po stránce filosofické stoupencem výstředního realismu Viklefova, čímž ovšem jest i málo původní. Jeho filosofické spisy jsou: *Lectura in Sentencias*, *Expositio in septem epistolas canonicas* a *Expositio in psalmum 109-118*. — Osobitější jsou theologicko-polemické práce *H*-ovy, v nichž stojí zase autor více méně pod vlivem Viklefovým. Po této stránce lze říci: V některých věcech se Hus odchýlil od „evangelického“ Mistra, v jiných

šel s ním, a jsou i případy, ve kterých zašel ještě dále, nežli Viklef sám. Nejvíce se jeví závislost *H*-ova v jeho nejdůležitějším spise „*De ecclesia*“, nelze však proto považovati dotyčné dílo za nějaký plagiat, nýbrž za mistrnou kompilaci, v níž autor projevuje neobyčejnou znalost spisů Viklefových. Podle pořadu chronologického jsou latinské práce Viklefovy obsahu polemicko-dogmatického následující: Traktát „*Impugnantibus*“ (1408), Kázání z roku 1409. Apelace proti arcibiskupu Zbyňkovi, kázání dogmatická a obrana Viklefova „*De Trinitate*“ (1410). *Contra occultum adversarium* a *Contra Stokes* (1411). *De sex erroribus*, *De tribus dubiis* a *De arguendo clero*, *Questio de credere*. Odpustkový spor dal vznik třem spisům: *Quaestio de indulgentiis*, *Defensio quorundam articulorum Joannis Wiclef* a *Contra bullam Joannis XXIII.* (1412). V roce 1413 napsal: *De ecclesia*, *Responsio ad scripta M. Stephani Paletz* a *Responsio ad scripta M. Stanislai de Znoyma*. V Kostnici napsal brzy po svém příjezdu dějiny své pře se Zbyňkem pod titulem: *Ordo procedendi in causa M. Joannis Hus*. Kromě toho si vypracoval ještě tři kázání: *Pax huic domui*, *De sufficientia legis Christi ad regendam ecclesiam* a *De fidei suae elucidatione*. Léta následujícího (1415) sepsal ještě tyto poslední spisy: *De poenitentia pro Jacobo*, *De peccato mortali*, *De tribus hostibus hominis et de septem peccatis mortalibus*, *De mandatis Domini et de oratione dominica*, *De cognitione et dilectione Dei*, *De matrimonio*, *De sacramento corporis et sanguinis Domini* a *De sanguine Christi sub specie vini a laicis sumendo*. Pro bližší poznání názorů *H*-ových jsou důležité i četné jeho dopisy. — Za ztracený jest až dosud považován *H*-ův spis o panenství, neprokázaným pak jest jeho autorství výkladu na *Cantica canticorum*. Stejně se mu nedá s určitostí přiřknouti druhá recenze překladu Bible. — O vlasteneckém smýšlení *H*-ově nelze pochybovati. Vanef jmenovitě

z jeho dopisů vroucí láska k národu, jejíž dalšími neklamnými projevy jsou spisy napsané v jazyce mateřském. Některé věci v tomto směru však nutno uvést na pravou míru. Předně se jedná o *H*-ově účasti na vydání dekretu kutnohorského. Otázce této jest věnovati pozornost k vůli tomu, že geneze jeho bývá uváděna jako vymoženost *H*-ova a proto i prohlašována za zvláště přílehavý, doklad jeho vlasteneckého smýšlení. Jest známo, že Hus, když u krále Václava IV. zakročil o přiřknutí tří hlasů českému národu na pražské univerzitě, že tak neučinil sám od sebe, nýbrž jád Palacký (*Die Geschichte des Hussitentums* und Dr. Constantin Höfler, str. 94) dokázal, učinil tak na radu svých pozdějších katolických odpůrců Ondřeje z Brodu a Jana Eliášova. Žádost *H*-ovu přijal král s takovou nevolí, že mu dokonce i upálením vyhrožoval a vyhovět jí teprve tehdy, když poznal, že němečtí Mistři jsou všichni proti neutralitě. Chtěje dosáhnouti opaku, dal sám od sebe tři hlasy národu českému. Tedy politický oportunismus Václavův dal podnět k vydání kutnohorského dekretu a nikoliv *H*-ovo vlastenectví. Treba k tomu podotknouti, že oba zmínění Mistři, Ondřej z Brodu i Jan Eliášův, projevovali o věc nemensi zájem nežli Hus sám. Když se totiž Hus po obdržení zprávy o vyhlášení dekretu otázel obou druhů, „bylo-li by spravedливо, aby měli tři hlasy“, tu oni odpověděli: „Ó, by to Bůh dal! Toho nikdy nedosáhneme“. (Sedlák, Hus, 145). Pro účast *H*-ovu na vzniku dekretu kutnohorského má rozhodující význam pozdější žaloba Brodova, podle níž Hus vymohl mu koncesi a vyhnal takto Němce z Prahy. Hus pak si vyžádal od university opis dekretu i prohlášení, jimiž chtěl dosíci opaku. Tedy Hus sám sebe nepovažoval za původce dekretu! — Pro národní stanovisko jest příznačná i jeho odpověď na žalobné články z roku 1409. V jednom z nich se vytýká popuzování obou národů proti sobě. Hus na tuto stížnost odvětil: „... Kristus

ví, že milují dobrého Němce více, nežli špatného Čecha". Palacký na základě těchto slov pravi v citované polemice proti Höflerovi (str. 96), že u *H-a* nelze mluvit o nějakém nacionálním nenávisnictví. Možná proto říci, že Hus rozhodně vlasteneckého smýšlení byl, ale jest nutno vykázati jeho nacionalismu přiměřené meze. — Psátí o *H-ovi*, pokud byl předmětem literárního snažení, bylo by dnes, kdy máme o tom v rukou objemné dílo Krausovo (Husitství v literatuře 2 sv.) zcela zbytečno. Za to však jest záhodno probrati některé jiné otázky až dosud skoro nepovšimnuté, k nimž právě dílo Krausovo může výborně posloužit. Jsou to: Kult *H-ův*, *H-ova* postava v dějinách a *H-ův* duch. — Prvním projevem úcty k *H-ovi* byly písně k jeho cti skládané. Již po jeho smrti vznikla prý píseň s příznačným úvodem: „V milosti Boží Mistr Jan Hus“. Píseň o svolání kostnickém roku 1416 vznikla prohlašuje již *H-a* za svatého, za něhož netřeba se modliti. (Kraus. 18). O stupni úcty *H-ovi* vzdávané, lze pozorovati s počátku nejednotu, neboť ve stížnosti olomoucké kapitoly (konec listopadu 1416) do Kostnice podané, dočítáme se o dvojím uctívání *H-a* na Moravě: Jedni jej vzpomínali jako obyčejného věřícího, činíce zaň exequie, druzí na-proti tomu jej oslavovali již jako mučedníka. Po první se tu dočítáme o oslavných dnech *H-ových* bezprostředně po jeho odsouzení konaných (Bret-holz, Übergabe Mährens, 65). Potom slavení jeho památky podle vzoru katolické církve položeno bylo na den jeho smrti, 6. července. Později, kdy (jak níže ukážeme) bylo na osobnost Mistrovu přivěseno mnoho legendárního, zaznamenal o původě *H-ova* kultu lipský profesor Walpurger, kterak „legát marně doléhá na krále, aby bránil kanonisaci *H-ově*, král nemohl pro Žízku“ tak učiniti. (Kraus, II., 11.) — Se strany katolické vystiženo bylo uctívání *H-ovo* pojmenováním ctitelů Mistrových názvem „Hussitae“, jenž se po první vysky-

tuje v anonymní zprávě pocházející ze září nebo října 1415 (Palacký, Documenta, 602). Vzdálený pozorovatel Ondřej rezenský pak později (1430) spatřoval úctu *H-ovi* vzdávanou za oklamání českého lidu. (Kraus, I., 87). — Kult *H-ův* stal se předním výrazným znakem husitství a později i kališnictví. Mocné vzpruhy dostalo se mu za doby protestantismu. Luter sice prohlásil, že nechce sice činiti z *H-a* svátce, ale byť i byl jakýmkoliv kacířem, měl se mu glejt dodržeti. Neučinil-li zakladatel protestantismu z *H-a* svátce, pak to byli jiní, kteří tak učinili. Tak štrasburský kazatel luteránský Rabus sepsal protestantský pasionál, v němž klade *H-a* na první místo (Kraus, I., 229), Agricola na pokyn samotného Luthera uvádí *H-a* (na základě paměti Mladenovicových) na divadelní jeviště (1537) a téměř současně setkáváme se s touž snahou u anglického Ralpha Radcliffea. — Zatím co cizina seznamovala se s osobou inázory kazatele kaple betlémské, doma se sváděly oň boje. *H-ův* svátek byl vždy dnem protikato-lických projevů a proto jest zjevem zcela mimo-rádným, že to byl Ferdinand I., jenž poručil svě-titi svátek *H-ův* (1537). Prál si totiž, aby novými oslavami *H-ovými* vzpružilo se sebevědomí kališ-níků vůči luteránům, jichž nenáviděl. (Winter, Církevní život v Čechách, 100). Úsilí toto se asi ukázalo bezvysledným, neboť po letech přišli do Čech Jesuité, kteří dlouhou a systematickou práci se domohli (1584) vymazání dne *H-ova* i Jeronymova z kalendáře vydávaného pražskou universitou. Mohlo k tomu dojiti proto, že v té době byl svátek *H-ův* některým utrakvistickým kněžím, ba i samé kališ-nické konsistoři více méně lhostejným. (Winter, tamže, 188). Protestanti pak ho ve své agendě z roku 1581 neměli ani v seznamu větších, nýbrž pouze menších „světců“. (Winter, 874). Za takových okolností není ovšem divu, že arcibiskup Zbyněk Berka snažil se těžiti ze situace, zakázav (1592) klášti *H-ův* svátek do kalendáře a působil

kališnickým kněžím, pokud ještě na *H-ův* den drželi, potíže s jeho slavením. (Winter, 188). Domáckému kultu *H-ovu* se dostalo vzpruhy až teprve vydáním Rudolfova majestátu. Podivno však jest, že za tehdejší, protestantismu příznivé situace, vymohli pro sebe betlémskou kapli nikoliv utrakvisté, nýbrž Bratři, kteří s kultem *H-ovým* měli poměrně tak málo společného. Za nastalého uvolnění censury vydal kalvinský farář od sv. Jiljí v Praze Havel Žalanský český passionál pod titulem „Spisové o mučedlnících českých“, známý poeta Mistr Kampanus pak ve svých „*Odae sacrae*“ upravil na *H-a* chvalo zpěv podle starší předlohy Václava z Radkova. (Kraus, II, 7, 9.) Brzy potom následující katastrofou bělohorskou nastal konec českého protestantismu a s ním i konec *H-ova* kultu. — Při odstranění *H-ova* svátku nelze opominouti uctívání sv. Jana Nepomuckého. Jest totiž velmi rozšířeno mínění, podle něhož Hus byl českému lidu vzat a nahrazen sv. Janem Nepom. Právý opak toho dokázal prof. Pekař (Tři kapitoly o sv. Janu Nepomuckém). Na základě naprosto hodnověrných svědectví dovedl, kterak světec onen byl již uctíván záhy po svém umučení, „ale i v Čechách musily znenáhla veliké děje, jež zplodilo husitství, zatlačovati paměť události z r. 1393 do pozadí“. (Str. 21.) Tedy uctívání sv. Jana Nep. bylo starším kultu *H-ova* a bylo to husitské hnutí, jež je podemlelo, ba téměř zničilo, nahradivši sv. Jana Husem. Poněvadž ale část národa zůstala katolickou, udržela se i úcta k sv. Janovi a jak týž historik praví (str. 22) „nebylo třeba, než příznivější situace, t. j. na příklad zesílení katolicismu v zemi, aby k svatořečení došlo“. K tomu by bývalo došlo i bez Bílé Hory. Mezi nekatolíky se ovšem udržovala úcta k *H-ovi* dále a tu a tam se projevoval u nich i odpor k domněle novému světcí. Prohlášením tolerančního patentu dostalo se českým protestantům náboženské svobody, čímž uctívání *H-ovo* zase oživilo. Nápadno jest, že v tehdejší

době docházelo již místy k ničení soch sv. Jana Nep. Duch tento mohutněl ve století následujícím pod vlivem protikatolického hnutí v českém národě a sice jmenovitě v Čechách samotných. Mladočeské velikášství a idealisování v literatuře učinilo z *H-a* hotovou českou modlu, tupení památky sv. Jana Nep. učinilo pak z něho skutečného světce, „světe temna“, na čemž lví podíl má pověstný Jiráskův román „*Temno*“. Když půda byla již k obnovení úcty *H-ovy* a vyhlazení kultu svatojanského úplně připravena, došlo k prohlášení čs. republiky, při kterém se snesla hotová vichřice nad sochami sv. Jana Nep., jež velkou částí propadly zkáze. Po stránce pozitivní byla tato akce dovršena r. 1925, kdy Národní shromáždění odstranilo svátek sv. Jana Nep. a zavedlo památný den *H-ův*. Provokace, jež se toho roku odehrály v den *H-ův* na nejoficielnějším místě státním pak nám dávají tušiti, že 6. červenec bude opět tím, čím v dobách již dávno minulých, totiž demonstrací proti katolické církvi. — Kult *H-ův* jest zevnějším projevem nazírání národa na betlémského kazatele a proto těsně souvisí s jeho duchem v českém životě. Čím vzdálenější byli kališníci od *H-a*, tím více jim blednul jeho obraz v paměti. Jak zjistil Šimák a jak po něm opakuje Kraus v citovaném již díle (I, 209) „je žalostným svědectvím úpadku českého kališnictví, že sotva třetí generace odumírá, nemá již ani ponětí o snahách a tužbách svých pradědů... Husa drží se všechna ta doba, ale jímá ji už jen zárná legenda o mučedníku českém a světcí, podnicená velebením Lutherovým.“ Věc tato nebyla pouze důsledkem úpadku strany kališnické, nýbrž i konsekvencí její snah protiluteránských. „Chťice býti ne novotáři, nýbrž pravými katolíky, snižovali i význam *H-ův*“, jak vysvětluje z jednání Korambova v Budíně (1524) stran laického kalicha. Korambus prohlásil podávání pod obojí za koncesi učiněnou Římem již sv. Cyrilu a Metoději. Když pak pominula, Hus spolu s Vi-

klesem se o ni zasadili. (Kraus, I., 206.) Za takových okolností nelze se ani trochu diviti, že starokališník Bilejovský hlásal, že jeho víra nemá původ od *H-a*, nýbrž od sv. Cyrila a Metoděje, jakož i že Čechové pod oboji jsou praví Římané. (Kraus, I., 207.) Hus tedy se nejevil starokališníkům již ani jako zakladatel jejich církve, protože idea cyrillo-metodějská byla u nich při počátku protestantismu mocnější nežli *H-ova*. — Dřímající ideu *H-ovu* probudil k opětovnému životu Luther. Dostav od českých kališníků *H-ův* traktát „De ecclesia“, přistupuje na názory v něm obsažené a vydává ho (1520) tiskem. Luther sám si byl vědom významu *H-ova* pro svou věc, napsav, že dobře jest „jen když jemu zůstane Hus, z Boží milosti vzkříšený, který trápí papeže a papežence více, než když byl živ“. (Kraus, I., 159.) Uvedení *H-a* v život za hranicemi mělo svůj vliv i na jeho oživení doma. Toto vzkříšení zjevu betlemského kazatele zrozené na půdě kulturní dostalo později i podpůrce politického v Rudolfově majestátě. Když pak vypuklo české povstání, vyvstává *H-ova* postava v souvěké politické literatuře nikoli jako postava reformátora, nýbrž jako zhoubece všeho katolického, jmenovitě pak Jesuitů. Priznáno jest, že mnoho spisů tehdy bylo vydáno německy. — Po bitvě na Bílé Hoře nastává něco podobného, jako v období ji předcházejícím. Ve shromážděných tajných nekatolíků žije *H-ův* duch, duch odporu proti katolictví, i za živé i tehdy z Německa. Rozdíl je pouze ten, že idea *H-ova* jest v oné době živena v Německu českými emigranty, aby v době josefinské opět vystoupila na veřejnost. Josefinské období vyznačuje se tím, že *H-ův* duch neomezuje se pouze na prostý, nekatolický lid, nýbrž nabývá půdy i v řadách osvícenské inteligence. Profesor na theologické fakultě pražské Royko vydal spis o *H-ově* procesu, sepsaný zcela v duchu protikatolickém, a k němu se přidružil i pověstný olomoucký pastoralista Stach. Tím se stalo, že proti dobám dřívějším

šíří se *H-ova* idea shora, z inteligence, proniká prostonárodními brožurami do širokých vrstev lidu a běže podíl na odpadech od katolictví k protestantismu. Katolická strana ovšem také nelenila, vydávajíc české i německé repliky. Věc tuto nutno proto zdůrazniti, že česky psané protihusovské knihy i knížky samy o sobě vyvrací rozšířené mínění o sympatiích prvních kněží buditelů s *H-em* i s hnutím jím vyvolaným. Přihlížíme-li k věci blíže, poznáme, že jestli jim něco bylo při *H-ovi* a jeho sektě sympatickým, že to byly skoro všeměs ty věci, které novému náboženskému hnutí zůstaly ještě po katolictví. To pak svědčí o upřímně katolickém a nikoliv husofilském duchu prvních buditelů. V míře ještě zvýšené to platí v pozdější době o Sušilovi a celé jeho škole, jež stojíc v čele vlasteneckého hnutí moravského, vyznačovala se právě potíráním všeho husitského a šířením úcty cyrillo-metodějské. Proto Sušil doléhal na vydání Helfertova spisu o *H-ovi* (Vychodil, Z doby Sušilovy, Otisk z Hlidy, I., 370), aby veřejnost dostala do ruky opravdu vážnou vědeckou práci. Sušilovy snahy byly záhy paralisovány Erbenovým vydáním *H-ových* spisů, jakož i vzrůstajícím radikalismem v českých kruzích politických. Tisk v jeho službách stojící ať politický nebo zábavný, představuje důsledně lidu *H-a* jako nevinného a pravověrného člověka, universitní katedry se stavají čím dále tím více monopolem protikatolických stran, čímž i věda přichází do vleku strannického. Akademici pak šíří názory o lži husovi po venkovských městech, čímž Hus přichází znovu v život. — Za takových okolností vypukla světová válka. Za hranicemi došlo k organizování čs. odboje. Na francouzské půdě to byl první Denis, jenž vnesl do usilování za českou samostatnost ducha *H-ova*. Učinil tak u příležitosti 500letého jubilea *H-ova*, při němž prohlásil, že „Čechy *H-ovy* a Žižkovy zachovaly samostatnost nedotknutou a důvěru v konečné vítězství“ a v důsledku toho

označil *H*-a za daleko způsobilejšího býti patronem českým, nežli sv. Václava. Politické konkluse z toho vyvodil o rok později (1916) Eisenmann (francouzský žid a první rektor slovanského institutu v Paříži), jenž v přednášce o slovanské vzájemnosti prohlásil nutnost respektovati katolictví v budoucím státě polském a jihoslovanském, pokud se ale Čechů týká, tu jest u nich vzítí ohled na nekatolictví, neboť Čechové jsou více méně národem husitským a proto i protestantským. Když pak roku následujícího jednalo se o formu budoucího čs. státu, nadepsal francouzský publicista Fournol svou úvahu o tomto předmětu: Království kalicha. (Neumann, Pařížský odbor a katolictví, Studie a texty, II., 23, 39, 48). Podobné důsledky naznačil na švýcarské půdě prof. Masaryk, prohlásiv v Kostnici (6. července 1915), že každý Čech má na vybraní mezi reformací a protireformací, t. j. mezi myšlenkou českou a rakouskou. (Tamže, 24). Národní česká idea zde byla nesprávně stožněna s myšlenkou rakouskou, národu nepřátelskou, čehož uskutečnění došlo v ruských legiích, kde první ustavený pluk nesl název sv. Václava a sv. Cyrilla Metoděje, kdežto teprve až po vypuknutí revoluce jména katolických světců byla odstraněna a nahrazena *H*-em a Ližkou. (Pekař, Tři kapitoly o sv. Janu Nep., str. 52–53). Duch *H*-ův se tedy v čs. odboji projevuje jako duch nespravedlnosti páchané na katolictví. — Po převratě se těmito snahám dostává oficiální sankce amnestováním těch, kteří strhli mariánský sloup a pomník *H*-ův proti němu nechali. Tak bují *H*-ův duch dále, nesa touž známku, jako vždy před tím, totiž rozkol v národě.

H-ova postava v dějinách. Jako u katolických světců, tak i u *H*-a lze pozorovati, kterak jeho historická postava přecházela v postavu legendární. Jak již jsme při kultu *H*-ově ukázali, obracela se největší pozornost k jeho smrti, jež byla středem a vrcholem jeho života. K zvětšení jeho slávy

přidávalo sobě potomstvo různé zprávy, jež jest zajímavé stopovati. Ačkoliv není dokladů, že by v mládí *H*-ově byla v Prachaticích škola, přece *H*-ův český životopisec Heremír již věděl (1533), že Hus netoliko navštěvoval v Prachaticích školu, nýbrž dokonce mu bylo i známo, kterak matka *H*-ova, vedouc chlapce do školy, nesla s sebou učitelce pecen chleba, poněvadž pro chudobu nic jiného nemohla mu přinést a na té cestě sedmkrát poklekla. Asketický život *H*-ův nám předvádí Heremír zcela dle katolických legend, řka, že Hus zkoušel svou stálost příkladem žhavého dřeva na tělo. Vypravování Heremírovo o matce vedoucí *H*-a do školy reprodukoval Žalanský. Další detail o jeho vzdělání nám předvedl Francouz Varillas (1686), který již věděl, že Hus, aby mohl studovati, nosil knihy za šlechticem a odměnou za své služby mohl se státi Mistrem (Kraus, U. d., II., 25). Kněz litoměřické diecése Zitte, jenž v době josefinské složil svou poklonu *H*-ovi, nalezl zase nový detail o jeho činnosti, když byl děkanem na universitě pražské. Měl prý v ruce promoční protokol z doby *H*-ova děkanství, v němž prý většina poplatků byla zapsána jako neodvedená. „Tato dobrota *H*-ova přišla vhod chudým studentům, mezi nimiž ode dávna byli největší geniové“. (Kraus II, 193). — Nejvíce legendárního se ovšem poji k procesu a smrti *H*-ově. Již někdy kolem roku 1419 vzniklo takové vypravování, jež celý proces dokonale zkreslilo. V tomto lidově zbarveném vypravování se dočítáme, kterak Otcové kostniční spolu s císařem vyzvali *H*-a k odvolání, a když odmítnul, tedy ho potom uvrhli do vězení. Do tohoto vězení za ním nechá skladatel přijíti Pálce a přetrhnutí scénu tak, že klade Pálčovi do úst pouze slova vytýkající *H*-ovi kacířství, kdežto dojemné loučení jeho s *H*-em úplně zamlčel. Výsledky jednoduše vypouští a snad činí dobře, neboť po této stránce stáli skoro všichni historikové *H*-ova procesu pod vlivem

Mladenovicovým, opakující po něm bez kritiky nesprávné mínění, jakoby svědkové bývali vypsalí články proti *H*-ovi „falešně a nespravedlivě“. Legendu tuto o falešných svědčích utvrdil dokonce i katolický kronikář Hájek, podle něhož „byli-li sů pak to svědkové praví neb nepraví, to sám Pán Bůh zná“. Vrcholem všeho, co na domněle falešné svědky zloba doby sobě vybájila, bylo tvrzení „osvicenského“ kněze Zitte-ho, jenž (podle Krause, u. d., II, 193) „provází vypravování (Mladenovicovo) svěžímí úsudky“. K těmto „svěžím úsudkům“ náleží i tvrzení, podle něhož byli žalobci usvědčeni z nepravdy a činí z toho pak závěr o koncilu: Před každým jiným soudem bývali by tito „zločinci“ pozbyli hodnověrnosti, však na koncilu zůstala jejich čest nedotknuta... Chápeme ale velmi dobře, proč svědkové oni byli tak „nešlechtní“. Poněvadž Zitte vkládá *H*-ovi do úst takové odpovědi na žalobné články, že Hus se jimi jeví pravověrným. Ještě hůře se vedlo kardinálovi Ailly-mu, jež velmi nepěkně vyličil (1625) lipský Walpurger. Jestli „falešní“ svědkové jsou alespoň tak šťastní, že pisatelé nepochybovali o jejich katolické pravověrnosti, pak u kardinála Ailly-ho nebylo ani této vlastnosti! Podle Walpurgra totiž kardinál zkoumal *H*-ovo učení o transsubstanciaci, ale sám prý v ni nevěřil... Když tedy byl Hus i jeho druh Jeroným úplně nevinen, pak ovšem jest zcela jasná příčina jejich odsouzení: Jejich reformní činnost jeví se v kárání kněžských poklesků. S tímto překrouceným názorem se setkáváme od skládání „O svolání kostnickém“ (1416) až po naši dobu. Aby se pak ono „nespravedlivé“ odsouzení jevílo v barvách ještě temnějších, tedy mluví první legenda o *H*-ovi sepsaná o zásadách skutečně kacířských, jež nikdy nebyly Mistroví činěny, jako na př. že nectil P. Marie! (Kraus, I, 75). Jedna věc se však skladateli onoho vyprávění nepodařila. Zcela proti své vůli totiž prozrazuje, že koncil nebyl přece k *H*-ovi tak zlý, neboť

prý zašel až tak daleko, že se dokonce chtěl spokojiti odvoláním dítěte místo *H*-a! Nad *H*-em byl vynesen ortel. Byl to biskup laudanský, jenž svou řeč při tomto aktu pronesenou zle odnesl. Žalanský ho ještě po dvou letech nazval „neslaným theologem“, který prý falšoval Písmo sv. — O smrti *H*-ově se také dovidáme mnoho legendárního. Podle první legendy byl Hus při vyslýchání tak slabý, že „se sotva kosti s koží klátily“. (Kraus, I, 74). Tuto podobiznu vypůjčil si od něho lipský Walpurger pro upálení. Ovšem v míře daleko větší. Hus byl podle něho tak suchý a sesláblý, „že maso sotva zuby pokrylo“ (Ibid. II, II.). O vstupu *H*-ově na hranici vypravoval o sto let později Luter, kterak jeden sedlák přispěchal s otepi a Hus mu na to řekl: „O, svatá prostoto!“ To po něm opakoval a ještě zaokrouhlil švýcarský historik Stumpf. „Osvícenský“ profesor Royko pak již dokonce udělal z onoho sedláka-babku... Okamžik, kdy vzplanula hranice halí se do zázračného tajemství. První protestantský (luteránský) passionál napsaný štrasburským kazatelem Rabem vypravuje, že čepice s ďábly, již měl Hus na hlavě - nechtěla hořeti... Poněvadž pak již hned po smrti *H*-ově počali jej stoupenci jeho uctívat z toho důvodu, že se co do zásluh vyrovná sv. Petrovi (Bretholz, Übergabe Mährens, 65, Documenta, 637), tedy není divu, že jedna stará píseň činí z *H*-a nástupce sv. Petra u nebeské brány, neboť dosavadní klíčník ustoupil *H*-ovi, stav se nebeským - hofmistrem! (Kraus, I, 262).

Vydání *H*-ových spisů jest již řada. Ze souborného vydání sluší se uvést zvláště: Vydání norimberské vyšlé roku 1558 pod nadpisem: „Joannis Hus et Hieronimi Pragensis confessorum Christi historia et monumenta“. Nejnovější edici latinských spisů *H*-ových pořídil Flajshans ve vydání osmi-svazkovém (Praha, 1903—1908). Týž opatřil souborné vydání všech spisů *H*-ových v šesti dílech (Praha 1903 n), v němž překlady latinských děl

opatřil M. Svoboda. Vydání českých spisů pořídil již dříve (Praha, 1865—1868) Erben. Kromě toho byly vydány některé jeho české spisy separátně, a sice: Dcerka od Hanky (1825), Traktát o sedmi smrtelných hříších od K. Nováka v (Listech filolog. 1896) a O svatokupectví od Novotného (Světová knihovna, 1907). Jiný důležitý pramen k poznání *H*-a jsou jeho dopisy. K jejich vydání došlo již v XVI. století. Nejprve otiskl Agricola „Tres epistolae sanctissimi“ (de facto čtyry), jež znovu vydal po něm Luter (1536). Úplně vyšly všechny listy v norimberském vydání spisů *H*-ových. V novější době otiskli je Palacký v publikaci nadepsané „Documenta M. Joannis Hus etc.“ (Praha, 1869) a Höfler v Geschichtsschreiber der Hussitischen Bewegung. Latinské jejich texty s českým překladem publikoval Mareš v Comeniu (I. 1891). Neznámé listy *H*-ovi poslane objevil a uveřejnil Sedlák v Hlídce v pojednání: List Jana Rakovníka *H*-ovi (1909), listek Kbelův (tamže, 1913, 714 n) a list Haškův *H*-ovi (Několik textů, I, 12—14). Nejnověji všechny dopisy *H*-ovy vydal Novotný: M. J. Husi korrespondence a dokumenty (Sbírka pramenů k nábož. dějinám českým 14. a 15. století, č. 9. Praha 1912). S korespondencí *H*-ovou vydanou Palackým a Höflem vyšel zároveň i důležitý pramen pro dějiny *H*-ova procesu, totiž paměti Petra z Mladenovic. Jiné důležité zprávy povahy vyprávěcí obsahují Staří letopisové čeští (vyd. Palacký, Praha, 1829) a t. zv. kronika university pražské (Fontes rerum Bohemicarum, V. Praha, 1893). Hlavní aktový materiál jest uložen v Hardtově, Magnum oecumenicum concilium Constantiense (Helmstadt, 1695—99). Nové příspěvky přinesla publikace Finke-ho „Acta concilii Constantiensis in Quellen zur Geschichte d. Konstanzer Konzils, 2 sv., Paderborn, 1889, 1922). Pokud se pohřešovaných spisů a listů *H*-ových týče, nalezl v tomto směru Sedlák dosti nového. K činnosti

učitelské otiskl „Questio principalis, quodlibet Mgri Johannis Hus“ (Studie a texty, I., 8—21) a *H*-ovy promluvy promoční (tamže, 124—128). Při polemice o remanenčních sklonech *H*-ových publikoval čtyry eucharistické *H*-ovy promluvy (tamže, 482—506) v I. 1410—1411 pronesené. Kromě toho uveřejnil některé menší práce *H*-ovy, a to: Brevis expositio super Pater noster, Novem articuli fidei a Způsob smrti (tamže, 253—282), De chorea (tamže, II., 429—435), Úryvek ze spisu O panenství (Několik textů z doby husitské, I., 70—73 [Otisk z Hlídky, 1911]), Páter dobrých a zlých lidí (tamže, II., 34—39 [Otisk z Hlídky 1912]). — Kromě těchto děl uveřejnil Sedlák i řadu nových příspěvků k dějinám procesu *H*-ova. Zde se nelze ovšem omezovati na *H*-a samého, nýbrž i na jeho okolí, ať již jemu přátelské nebo nepřátelské. K těmto dokladům náleží předně „Glossae ad primam apologiam Johannis Hus“ (Několik příspěvků, II., 19—23). Za druhé to jsou nové příspěvky k odpustkovému sporu: Přípravná práce *H*-ova na posici „Contra cruciatam“, „Replica Mgri Hus contra bullam de cruciata“ (Několik textů, II., 24—33). K těmto dokladům se časově řadí „Confessio doctorum contra Hus“ z konce roku 1412, úryvek řeči pronesené augustiniánem Heřmanem na synodě v Českém Brodě (6. února, 1413). (U. d. I., 48—54) a prohlášení bohoslovecké fakulty o *H*-ově klatbě (Hlídka, 1913, 489—493). Pokud se samotného kostnického procesu týká, uveřejnil Sedlák následující nova: Odpovědi *H*-ovy na 45 článků Viklefových učiněné v Kostnici (Několik textů, I., 58—69). Leták rozšířený v Kostnici mezi 13.—31. květnem 1415, v němž se nejmenovaný stoupenec *H*-ův (Mladenovic?) dovolává pro Mistra veřejného slyšení (Tamže, 42—47), koncepty rozsudku nad *H*-em (Studie a texty, I., 349—361) a mikulovský doplněk ke zprávě Jana Bradatého o smrti *H*-ově (Několik textů, I., 32—38). — *H*-ovo působení i proces zpracovali: Palacký, Dějiny národa českého, III., sv. I. Helfert, Hus und

Hieronimus (Praha, 1853) a český překlad téhož díla (Praha, 1857), *Höfler*, Mag. Johann Hus und der Abzug der deutschen Professoren und Studenten aus Prag (Praha, 1864), k čemuž se poji odpověď *Palackého*: Die Geschichte des Hussitentums und Prof. Constantin Höfler (Praha, 1868). *Tomek*, Dějiny města Prahy, III., svaz. 2. (Praha 1875). *Lenz*, Učení M. Jana Husi, jakož i jeho odsouzení (Dědictví sv. Prokopa, Praha, 1875). *Lechler*, Johann Hus (Halle 1890). *Loserth*, Hus und Wiclif (Praha-Lipsko, 1884). Nejlepším až dosud spisem jest *Sedlákův* M. Jan Hus (vyd. Dědictví sv. Prokopa, 1915). Rozsahově obsáhlejší, však přímo neuvěřitelně tendenčním (viz *Kroftův* referát v ČČH, 1923, str. 520 a 522) jest M. Jan Hus vydaný *Novotným-Kybalem* ve 4 svazcích (Praha 1919, 1921 a 1924). První část napsaná *Novotným* podává obraz působení *H*-ova a jeho proces, druhá vyplynuvší z pera *Kybalova*, zabývá se podrobně jeho naukou. (O nedostacích II. části viz *Kubičkovu* pojednání: Sv. Augustin a viklefism, Hlídka, 1924). Důkladně celé dílo Kybalovo rozebírá Dr. *Spáčil*, profesor srovnávací dogmatiky na „Istituto orientale“ v Římě, ve studii „Učení M. Jana Husi“ (Hlídka, 1930-31).

